

**SOMUT KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASI
KAPSAMINDA ARAÇ İLÇESİ (KASTAMONU)**

**2024
YÜKSEK LİSANS TEZİ
KÜLTÜREL MİRAS VE MİRAS ALAN YÖNETİMİ**

Zafer CENGİZ

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Taşkın DENİZ**

**SOMUT KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASI KAPSAMINDA
ARAÇ İLÇESİ (KASTAMONU)**

Zafer CENGİZ

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Taşkın DENİZ**

**T.C.
Karabük Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Kültürel Miras ve Miras Alan Yönetimi Anabilim Dalında
Yüksek Lisans Tezi
Olarak Hazırlanmıştır**

**KARABÜK
Ocak 2024**

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
TEZ ONAY SAYFASI.....	4
DOĞRULUK BEYANI	5
TEŞEKKÜR	6
ÖZ.....	7
ABSTRACT.....	8
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	9
ARCHIVE RECORD INFORMATION	10
KISALTMALAR	11
ARAŞTIRMANIN KONUSU	12
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	12
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	13
EVREN VE ÖRNEKLEM	14
KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER	14
1. KÜLTÜREL MİRAS	15
1.1. Kültürel Miras Kavramı, Gelişimi ve Önemi	15
1.2. Kültürel Miras Türleri	16
1.2.1. Somut Kültürel Miras.....	17
1.2.2. Somut Olmayan Kültürel Miras.....	17
1.3. Kültürel Mirasın Korunması	18
1.3.1. Kültürel Mirası Niçin ve Nasıl Korumalıyız?	19
1.3.2. Kültürel Mirası Tehdit Eden Unsurlar	22
1.4. Dünya’da ve Türkiye’de Somut Kültürel Miras	23
1.4.1. Dünya’da Somut Kültürel Miras.....	24

1.4.2. Türkiye’de Somut Kültürel Miras	25
1.5. Kültürel Miras ve Turizm İlişkisi.....	26
2. ARAÇ’IN TARİHİ COĞRAFYASI	30
2.1. Araç’ın Coğrafi Özellikleri.....	30
2.2. Araç’ın Tarihi Özellikleri.....	36
3. ARAÇ’TA SOMUT KÜLTÜREL MİRAS UNSURLARI ve KORUNMASINA İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR.....	38
3.1. Araç’ın Somut Kültürel Miras Unsurları.....	38
3.1.1. Kaya Mezarları	40
3.1.1.1. Arslantaş Kaya Mezarı:.....	40
3.1.1.2. Aşağı Güney Kaya Mezarları:	41
3.1.1.3. Merdivenli Kaya Mezarı:	43
3.1.1.4. Gavur Evi (Yukarı Güney Köyü):.....	46
3.1.1.5. Kadınca Köyü Kaya Mezarları:	47
3.1.1.6. Sofçular Köyü Kaya Mezarları:	47
3.1.1.7. Pınarbaşı Kaya Mezarları:.....	48
3.1.1.8. Gavur Evi (Sipahiler Köyü):.....	49
3.1.1.9. İnek Tepesi Kaya Mezarı:	53
3.1.1.10. Kızılören Kaya Mezarları:	54
3.1.1.11. İnkaya Kaya Mezarı:	55
3.1.2. Harabeler	56
3.1.2.1. Kâhin Tepe Antik Yerleşkesi:.....	56
3.1.2.2. Örencik Harabesi:.....	58
3.1.2.3. Depdep Harabesi:.....	59
3.1.2.4. Aşağı Güney Harabeleri:.....	59
3.1.2.5. Kesüt Harabesi:.....	60
3.1.3. Kaleler:.....	60
3.1.3.1. Araç Kalesi:	60
3.1.3.2. Alınören Köyü Asar Kalesi:	61
3.1.3.3. Dereçatı Köyü Asar Kalesi:.....	62
3.1.3.4. Şaban (Eğriceova) Kalesi:	64
3.1.3.5. Andras (Andıraz, Erenbaba) Kalesi:	65
3.1.3.6. Aşağıkarabüzey (Aşağıçobanözü) Kalesi:.....	66

3.1.4. Camiiler:	67
3.1.4.1. Kötürüm Beyazıd Camii:	68
3.1.4.2. Tatlıca (Süzey) Camii:	70
3.1.4.3. Karandı Köyü Camii:	72
3.1.4.4. Veznedar Camii:	73
3.1.4.5. Cıdalıcı Ahmet Camii:	74
3.1.4.6. Kümbet Camii:	76
3.1.5. Türbeler:	78
3.1.5.1. Melik Gazi Türbesi:	78
3.1.5.2. Abdal Paşa (Seydi Ali oğlu, Seydi Mehmet) Türbesi:	79
3.1.5.3. Erenler Türbesi:	80
3.1.5.4. Tellikoz Türbesi:	81
3.1.6. Kervansaray:	82
3.1.7. Hamam:	82
3.1.8. Akıncılar (Dabrak) Köyü Çeşmesi:	83
3.1.9. Konaklar ve Evler:	84
3.1.10. Diğer Somut Kültürel Miras Unsurları:	92
3.2. Araç'ın Somut Kültürel Miras Unsurlarının Korunmasına İlişkin Bulgular ve Yorumlar	94
SONUÇ VE ÖNERİLER	96
KAYNAKÇA	98
TABLolar LİSTESİ	104
RESİMLER LİSTESİ	105
ŞEKİLLER LİSTESİ	108
ÖZGEÇMİŞ	109

TEZ ONAY SAYFASI

Zafer CENGİZ tarafından hazırlanan “SOMUT KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASI KAPSAMINDA ARAÇ İLÇESİ (KASTAMONU)” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Taşkın DENİZ

Tez Danışmanı, Kültürel Miras ve Miras Alan Yönetimi

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile Kültürel Miras ve Miras Alan Yönetimi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 17/01/2024

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan : Prof. Dr. Taşkın DENİZ (KBÜ)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Ayşe KURTLU (KBÜ)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Muharrem AVCI (KÜ.)

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Yüksek Lisans Tezi derecesini onamıştır.

Doç. Dr. Zeynep ÖZCAN

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntılarım intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Zafer CENGİZ

İmza :

TEŞEKKÜR

Araştırma sürecinin başlangıcından tamamlanmasına kadar geçen süreçte her zaman destek olan ve görüşleriyle araştırmamı şekillendiren değerli hocam ve tez danışmanın Prof. Dr. Taşkın DENİZ'e teşekkürlerimi sunarım. Tez çalışmamın sonuçlanma sürecine katılan ve bu süreçte yaptıkları önerilerle çalışmamın niteliğini olumlu yönde artıran değerli tez jürisi üyeleri Doç. Dr. Ayşe KURTLU ve Dr. Öğr. Üyesi Muharrem AVCI'ya teşekkürü borç bilirim. Gerek ders döneminde gerekse tez çalışmalarında öğrencilerine her türlü imkânı sunan ve kaliteli eğitim almalarını sağlayan Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsünün değerli çalışanlarına teşekkür ederim.

ÖZ

Araç, Karadeniz Bölgesi Batı Karadeniz Bölümü'nde Kastamonu iline bağlı, nüfus bakımından Kastamonu ilinin Tosya, Taşköprü, Cide ve İnebolu ilçelerinden sonra en fazla nüfusa sahip beşinci ilçesidir. İlçenin doğal güzellikleri yanında somut kültürel mirasları da bölge ve Türkiye için önemli ölçüde turizm potansiyeli oluşturmaktadır.

Araştırmanın konusunu Kastamonu ili Araç ilçesinde somut kültürel miras unsurlarının tespit edilerek kayıt altına alınması ve korunmasına yönelik girişimlerin mevcut durumunun tespit edilmesi oluşturmaktadır. Bu kapsamda çalışmanın amacı, zengin kültürel mirasa ev sahipliği yapan Kastamonu ili Araç ilçesinin barındırdığı somut kültürel miras unsurlarının tespit edilmesi, envanterinin çıkarılması, incelenmesi, korunmasına yönelik girişimlerin mevcut durumunun ortaya konulması ve gelecek kuşaklara aktarılabilmesidir.

Araştırmada ilişkilerin anlamını ve türünü keşfetmek için gözlemlerin sayısal olmayan bir biçimde incelenmesi ve yorumlanmasını ifade eden, olayların, olguların ya da davranışların gerçekleştiği doğal ortamda incelendiği nitel (kalitatif) araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Nitel araştırma yaklaşımı kapsamında saha araştırması yöntemi kullanılmıştır. Bu doğrultuda doküman incelemesi, yapılandırılmamış gözlem ve grup görüşme (mülakat) veri toplama teknikleri kullanılmıştır. Örneklem kapsamındaki kaynak kişiler ile görüşülmüş, konu ile ilgili sunduğu bilgiler önce ses ve görüntü kaydı ile kayıt altına alınmış ve ardından yazıya aktarılmıştır. Elde edilen bulgular gruplandırılarak tabloya aktarılmış ve yorumları sunulmuştur.

Araştırma sonucunda belirlenen somut kültürel miras unsurlarının korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması konularında gerekli çalışmaların yapılmadığı, ilgili paydaşların en kısa sürede bir araya gelerek konuya ilişkin çalışmaların başlatılmasının elzem olduğu düşüncesine ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kültür; Kültürel Miras, Somut Kültürel Miras, Kastamonu, Araç.

ABSTRACT

Araç is a district of Kastamonu province in the Western Black Sea Region of the Black Sea Region. In terms of population, it is the fifth most populated district of Kastamonu province after Tosya, Taşköprü, Cide and İnebolu districts. In addition to the natural beauties of the district, its tangible cultural heritage also creates a significant tourism potential for the region and Turkey.

The subject of the research is to determine the current status of initiatives aimed at identifying, recording and protecting tangible cultural heritage elements in the Araba district of Kastamonu province. In this context, the aim of the study is to identify the concrete cultural heritage elements of the Arak district of Kastamonu province, which hosts a rich cultural heritage, to inventory them, to examine them, to reveal the current status of the initiatives aimed at their preservation and to transfer them to future generations.

In the research, a qualitative research approach was adopted, which refers to the non-numerical examination and interpretation of observations in order to discover the meaning and type of relationships, in which events, phenomena or behaviors are examined in the natural environment where they occur. Within the scope of qualitative research approach, field research method was used. In this regard, document review, unstructured observation and group interview data collection techniques were used. The resource persons within the scope of the sample were interviewed, and the information they provided on the subject was first recorded with audio and video recording and then transcribed. The findings obtained were grouped and presented in the table and their comments were presented.

As a result of the research, it has been concluded that the necessary studies have not been carried out on the preservation of the concrete cultural heritage elements identified and their transfer to future generations, and that it is essential for the relevant stakeholders to come together as soon as possible and initiate studies on the subject.

Keywords: Culture, Cultural Heritage, Tangible Cultural Heritage, Kastamonu, Araç.

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Somut Kültürel Mirasın Korunması Kapsamında Araç İlçesi (Kastamonu)
Tezin Yazarı	Zafer CENGİZ
Tezin Danışmanı	Prof. Dr. Taşkın DENİZ
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	17/01/2024
Tezin Alanı	Kültürel Miras ve Miras Alan Yönetimi
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	109
Anahtar Kelimeler	Kültür; Kültürel Miras, Somut Kültürel Miras; Kastamonu; Araç

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	Araç District (Kastamonu) Within the Spoce of Protection of Tangible Cultural Heritage
Author of the Thesis	Zafer CENGİZ
Advisor of the Thesis	Prof. Dr. Taşkın DENİZ
Status of the Thesis	Master
Date of the Thesis	17/01/2024
Field of the Thesis	Cultural Heritage and Heritage Space Management (Interdisciplinary)
Place of the Thesis	UNIKA/IGP
Total Page Number	109
Keywords	Culture; Cultural Heritage; Tangible Cultural Heritage; Kastamonu; Araç

KISALTMALAR

- KTB** : Kültür ve Turizm Bakanlığı
- M. .** : Milattan nce
- M. S** : Milattan Sonra
- UNESCO** : BirleŖmiŖ Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür rgt (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)
- Yy** : Yüzyıl

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Kastamonu İli Araç İlçesinde bulunan somut kültürel miras unsurlarının tespit edilmesi, kayda alınması ve korunması ile ilgili girişimlerin hali hazırdaki durumlarının tespit edilerek değerlendirilmesi araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.

Kültür varlıkları bulunan ve turizm potansiyelinin olduğu bölgelerde kültür turizminin daha da gelişmesi için bölgenin kültür envanteri çıkarılmalı, turizm potansiyeli tespit edilmelidir. Bölgenin altyapısı ve üstyapısının hazır hale getirilmesi, sahanın turizm için uygun olan zamanının belirlenmesi, bölgede yaşayan insanların konu ile ilgili bilgilendirilmesi, yerel idari birimler, bölgede bulunan üniversite ve çeşitli sivil toplum kuruluşları ile iş birliği yapılması bölge turizminin gelişimi için önem arz etmektedir.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Araştırmanın amacı, zengin kültürel mirasa ev sahipliği yapan Kastamonu ili Araç ilçesinin barındırdığı somut kültürel miras unsurlarının tespit edilmesi, envanterinin çıkarılması, incelenmesi, turizm potansiyellerinin ortaya konulması ve gelecek nesillere aktarılabilmesidir.

Araştırmanın amacına ulaşabilmesi için aşağıdaki sorulara cevaplar aranmıştır;

1. Araç ilçesinde bulunan somut kültürel miras unsurları hangileridir?
2. Araç ilçesinde bulunan somut kültürel miras unsurlarının korunmasına ve gelecek nesillere iletilmesine ilişkin, ilgili paydaşlar tarafından hangi tedbirler alınmaktadır?
3. Araç ilçesinde bulunan somut kültürel miras unsurları turizm sektöründe değerlendirilmekte midir? Eğer değerlendiriliyor ise ne şekilde değerlendirilmektedir?

Araç ilçesi, nüfus olarak Kastamonu'nun en büyük beşinci ilçesidir. Ekonomik nedenler ve işsizlik sorunları sebebi ile sürekli göç vermektedir. Tarihi binlerce yıl öncesine uzanan Araç ilçesinin yaklaşık % 75'i ormanlar ve yaylalar ile kaplıdır. İlçenin doğal güzellikleri yanında, somut kültürel miras unsurları da turizm potansiyeli açısından önem arz etmektedir. İlçede bulunan somut kültürel mirasların tespit edilmesi, korunması ve turizme kazandırılmasına yönelik bir bilimsel çalışmaya rastlanmamıştır.

Araç ilçesinde somut kültürel mirasların turizme kazandırılması amacıyla yapılan ilk çalışma olması, bu konudaki bilgi eksikliğini kapatacak olması ve gelecekte yapılabilecek benzer çalışmalara kaynak teşkil edecek olması araştırmanın önemini artırmaktadır.

Çalışmanın Araç ilçesinin kültür turizmi bakımından hak ettiği konumda olmasına, sahip olduğu zengin kültürel mirasın korunmasına ve yaşatılmasına, kültür varlıklarına hak ettikleri değerin verilmesine bilimsel düzeyde katkı yapması öngörülmektedir. Çalışmanın öngörülen katkıları yapabilmesi için Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü, Araç Belediyesi, Araç Kaymakamlığı, Türkiye İstatistik Kurumu, Kastamonu Valiliği, Kastamonu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü gibi paydaşların çalışma ve verilerinden geniş ölçüde yararlanılmıştır. Ayrıca araştırmada elde edilen sonuçlar söz konusu kurumlara ve burada sayılamayan tüm paydaşlara ulaştırılarak bir farkındalık yaratılmak istenmiştir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Kalitatif (nitel) araştırma yaklaşımı kapsamında yöntem olarak saha araştırması yöntemi tercih edilmiştir. Saha araştırması yöntemi; toplumun inanç unsurları, gelenek ve görenekleri, değerlerini ve toplumsal ilişki ve süreçlerini anlamak için, yerli yöre insanları ya da bireysel olarak doğrudan kişilerle görüşme esasına dayanan bir nitel araştırma yaklaşımıdır.

Saha araştırması yöntemi, araştırma yapan kişinin şimdiki zaman diliminde, küçük toplumsal ortamları, kendi doğal yaşantıları içerisinde direkt gözlemlediği ve etkileştiği bir kalitatif (nitel) araştırma yöntemidir. Saha araştırması yöntemi betimsel bir sürece dayanır. Araştırmacının aktif bir rolde bulunduğu saha araştırması yöntemi anlamaya dayalıdır. Saha araştırması yönteminde araştırmacı incelediği konu ile ilgili kişileri doğrudan gözlemler.

Çalışmada saha araştırması yöntemi uygulanarak, mülakat, yapılandırılmamış gözlem, doküman incelemesi ve veri toplama teknikleri kullanılmıştır. Çalışmanın örnekleminde bulunan kaynak kişiler ile görüşme sağlanmış, kaynak kişilerden elde edilen bilgiler ses ve görüntü kayıt cihazları ile kaydedilmiş, akabinde yazıya aktarılmıştır. Elde edilen bulgular tasnif edilmiş, analizleri yapılmış ve yorumlanmıştır.

Araştırmanın ana kaynaklarını, araştırma konusuna ilişkin kitaplar, tezler, arşiv belgeleri, mülakatlar ve gözlemler neticesinde elde edilen bilgiler oluşturmaktadır.

Araştırmanın tasarımı şu şekildedir. Konu ve amacı belirleme, kavramsal çerçevenin oluşturulması ve literatür, araştırma sorularının oluşturulması, araştırmanın yöntemi ve tekniğinin belirlenmesi, evren ve örneklemin tespit edilmesi, saha araştırması ve bulguların elde edilmesi, bulguları analiz etme, sonuç ve öneriler şeklinde oluşturulmuştur.

EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evrenini Araç ilçesinin sahip olduğu kültürel miras unsurları oluşturmaktadır. Araştırmada örneklem (çalışma gurubu) için evren kapsamında Araç ilçesinde bulunan kültürel varlıklarından somut kültürel miras unsurları ele alınmıştır. Amaçlı (yargısal) seçim yapılmasındaki amaç, evrenin soruna en uygun bir kesimini gözlem konusu yapmaktır Bu sayede araştırma için gerekli bilgilerin hızlı ve güvenilir biçimde sağlanması olanaklı olmuştur. Ayrıca gereksiz bilgi ve enformasyonun toplanılarak ayıklanması gereksinimi ortadan kaldırılmış ve kaynakların etkin kullanımı sağlanmıştır.

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

Araştırmanın kapsamını Kastamonu ili Araç ilçesinde somut kültürel miras unsurlarının tespit edilerek kayıt altına alınması ve turizm alanında değerlendirilmesi oluşturmaktadır.

Araştırmada tespit edilen somut kültürel miras unsurlarının turizm açısından çekim gücüne sahip oldukları varsayılmıştır.

Araştırma sahasının Karabük iline komşu olması ulaşım, veri toplama, fotoğraflama gibi konularda herhangi bir sıkıntı yaşanmamasında etkili olmuştur.

1. KÜLTÜREL MİRAS

Kültürel miras, kültürel mirasın önemi, gelişme süreci, kültürel miras çeşitleri, korunması ile kültürel mirasın turizmle ilişkisi çalışmanın birinci kısmında ele alınmıştır.

1.1. Kültürel Miras Kavramı, Gelişimi ve Önemi

Bir kuşağın, kendinden sonraki kuşaklara bıraktığı her şey miras olarak ifade edilir. Yöresel ve geleneksel yaşam şekilleri, yemekler, önemli tarihi hadiselerin yaşandığı alanlar, geleneksel oyunlar, düğünler, cenaze merasimleri, sanatsal etkinlikler, giyim kuşam, dil, sözlü ve yazılı edebiyat unsurları, sportif faaliyetler gibi tüm unsurlar miras kapsamında yer almaktadır.

Nuryanti; mirası çevre ve doğayı birlikte kapsayan bir olgu olarak tanımlamış, çok kapsamlı bir kavram olarak ifade etmiştir. Bir neslin eski yaşantılarından aktarılan bütün değerlerini günümüze getiren miras, gelenek ve görenekler, bilgiler ve hayat tarzlarını da kapsamaktadır (Nuryanti, 1996:249).

Tarihsel süreç içerisinde yaşanmış bütün hadiseler, bir kültürel birikim oluşturmuştur. Bir şehre veya bir bölgeye ait olan en önemli olgu kültürel birikimdir. Herhangi bir yerde yaşamlarını sürdüren insanların yaşadıkları bölgeye kazandırdıkları değerleri, o bölgeyi biçimlendirme durumunu belirler. Kültürel miras ise, bütün kültürel geleneklerin, değerlerin somutlaşmış halleridir. Kültürel mirasın gelişerek kendinden sonra gelen nesillere taşınabilmesi için koruma kavramı önem arz etmektedir. Korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması gereken temel unsurlar iki ana gruba ayrılmıştır. Bunlar, taşınır ve taşınmaz kültürel değerlerdir (Ahunbay, 2019:22).

Bir neslin, bütün yaşantılarından damıtılmış birikimlerin tamamı kültürel miras olarak değerlendirilmektedir (Akça, 2017:577-596). Tarihsel süreç içerisinde yaşanan olayların ve değerlerin doğru anlaşılması ve aktarılması kültürel mirasın etkin şekilde korunması ile mümkündür. Kültürel miras evrenseldir. İnsanlık tarihinde yeryüzünde yaşamış bütün toplulukların oluşturdukları değerler adeta bir yapbozun parçaları gibi birbirini tamamlamaktadır (Rukancı, 2018:99-116). Bu sebeple kültürel miras bir ülkeye veya bir topluma ait değil, bütün insanlığı ilgilendiren bir olgudur. Bir başka anlatımla

kültürel miras, eski yaşamlarından bugüne aktarılmak istenen bütün birikimleri ifade etmektedir (Can, 2009:3).

Avrupa Konseyi kültürel mirası şöyle ifade eder; geçmişten kalan ve sürekli bir değişim içerisinde olan, gelenek görenek, yaşam tarzı, ritüeller, değerler gibi bütün birikimlerin toplamı olarak tanımlamıştır (Council of Europe, 2018). Toplumların yaşadığı zaman dilimlerinde yaptıkları, o zamanın yaşam şartlarına göre şekillendirdikleri yapılar ise somut kültürel miras unsurlarını oluşturur. Somut kültürel miras unsurları bilimsel eserler, mimari değeri yüksek yapılar ve arkeoloji eserlerden oluşur (Can, 2009:3).

Bir kültürel varlığının kültürel miras olabilmesi için, bu varlığa bulunduğu dönemde yaşayan toplumun değer vermesi ve koruması gerekmektedir. Kültürel varlık insanlar tarafından kabullenilmelidir. Somut olmayan bir kültürel unsur ise, bu unsurun aktarımının sağlanması gerekir (Mourato ve Mazzanti, 2002:51).

Bir başka açıdan, kültürel varlıklar içinde buldukları toplumlar için ekonomik olarak da önem arz etmektedir. Kültürel miras unsurlarının tanıtımlarının yapılması neticesinde, bölgeye turist gelecek ve bölgenin ekonomik olarak gelişmesine katkıda bulunulacaktır (Ratanakomut, 2006: 5). Bölgeye gezginlerin gelmesi ile bölgede yeme-içme, konaklama, hediyelik eşya gibi alanlarda yeni iş alanları açılacaktır. Bu bağlamda kültürel mirasa verilen önem değerlidir (Shankar ve Swamy, 2013: 698; Bedate, 2004:101).

Kültürel miras, bir yerleşim yerinin eski veya şimdiki kültürüne ait verileri içeren tarihi, coğrafi, bilimsel veya teknolojik alanlarında önemli olan taşınabilir veya taşınamaz tüm soyut ve somut varlıklardır (Aşlıoğlu & Memlük (2010: 185). Diğer yandan kültürel miras bir köprüdür. Bu köprü geçmiş ile şimdiki zamanı ve geleceği birbirine bağlamaktadır. Bu köprü, nesiller arası bağlantıya imkân verir. Kültürel varlıklar mevcut olduğu topluma aidiyet duygusu kazandırır (Kiper, 2004: 14).

1.2. Kültürel Miras Türleri

Kültürel miras unsurlarını iki ana gruba ayırmak mümkündür. Bunlar; kaleler, çeşmeler, anıtlar, hanlar, hamamlar, ibadethaneler, yapılar, resimler gibi varlıkların yer aldığı somut kültürel miras ve dil, şiir, söyleyiş, şarkı-türkü, inanç sistemleri, oyunlar,

düşünce sistemleri gelenekler gibi unsurların yer aldığı somut olmayan kültürel miras kavramlarıdır.

1.2.1. Somut Kültürel Miras

El ile tutulup göz ile görülebilen, kültürel bir anlamı olan, fiziki bir gerçekliğe sahip, somut varlıkların tümüne somut kültürel miras denir (Can, 2009). Somut kültürel miras unsurları taşınır (resim, heykel, toprak, çini vb.) ve taşınmaz (kale, ibadethane, han, hamam, kervansaray vb. yapılar) olarak ikiye ayırabiliriz (Ahunbay, 2007: 22).

Somut kültürel miras, taşınabilir ve taşınamaz olmak üzere ikiye ayrılır. İnsan eli ile yapılmış ve taşınabilir olan kültür varlıklarına somut taşınabilir kültürel miras unsuru denir. Halılar, tablolar, vazolar, heykeller, el yazması kitaplar, paralar vb. örnek olarak verilebilir. İnsan emeği ile yapılan fakat taşınamaz durumda olan yapılara somut taşınamayan kültürel miras denir. Kaleler, ibadethaneler, hanlar, hamamlar, çeşmeler, kervansaraylar, mezarlar, harabeler, vb. örnek olarak verilebilir.

Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi'ne göre somut kültürel mirasın kapsamı şöyledir: Anıtlar; tarihi, sanatsal veya bilimsel açıdan evrensel bir değer taşıyan eserler, yapılar, mezarlar, vb. yapılar bu kapsamdadır. Yapı Toplulukları; bütün insanlığı ilgilendiren, ayrı veya birleşik yapı topluluklarının oluşturduğu unsurlar bu kapsamda yer alır. Sitler; bütün insanlığı ilgilendiren, insan eli ile yapılmış veya doğanın meydana getirdiği arkeolojik alanlar bu grupta bulunmaktadır.

1.2.2. Somut Olmayan Kültürel Miras

Somut olmayan kültürel miras unsurları; dil, müzik, şiir, inanç sistemleri, folklorik öğeler, dini ritüeller, düşünce sistemler, değerler, deyişler, gösteri etkinlikleri, el sanatları vb. unsurlar olarak ele alınabilir.

Somut olmayan kültürel miras, nesilden nesle iletilen etkinlikleri, bilgileri, edebi çalışmaları, şiirleri, müzikalleri, dini ritüelleri içerir. UNESCO 2003 Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi, somut olmayan kültürel mirası korumayı, kuşaktan kuşağa sağlıklı bir şekilde aktarmayı amaçlamaktadır. Masallar, hikayeler,

konusulan diller, lehçeler, türküler, yemek kültürleri, şifa yöntemleri de somut olmayan kültürel miras unsurlarına dahildir (Akmeşe vd., 2018:3601).

UNESCO tarafından kabul edilen uluslararası sözleşme şöyle der;

İnsanların, toplumların bazen de kişilerin, geçmişlerinden getirdikleri mirasları olarak, kimi etkinlikler, anlatılar, bilgi ve beceri içeren uygulamalar, temsil etkinlikleri ve çeşitli uygulamalar ile bunlarla ilişkili araç gereç ve alanlar somut olmayan kültürel miras anlamına gelir (UNESCO, 2003).

Somut olmayan miras, nesilden nesle ileilmekte, toplumların geçmişleri ile bağ kurmalarına olanak vermektedir. Bu durum toplumların kendi kimliklerinin oluşmasını sağlamaktadır.

Türkiye 2006 yılında Unesco'nun sözleşmesine dahil olarak, mevcut somut olmayan kültürel miras unsurlarını koruma altına almıştır. Unesco somut olmayan kültürel miras unsurları listesine, 2008 yılında Meddahlık ve Mevlevi Sema Törenini, 2009 yılında Aşıklık, Karagöz ve Nevruz, 2010 yılında, Geleneksel Sohbet Toplantıları, Kırkpınar Yağlı Güreşleri, Alevi Bektaşiliği, 2011 yılında Tören Keşkeği Geleneği, 2012 yılında Mesir Macunu Festivalini, 2013 yılında Türk Kahvesi geleneğini, 2014 yılında Ebru ve Türk Kâğıt Süsleme Sanatını, 2016 yılında Geleneksel Çini Ustalığı ve İnce Ekmek Yapma Kültürünü, 2017 yılında Bahar Kutlaması: Hıdrellez kültürünü almıştır.

1.3. Kültürel Mirasın Korunması

Modern kentleşme sürecinde yapılan şehirleşme planları ile kontrolsüz yapılaşma, kırsalda ve kentte bütün düzeylerde kültür varlıklarının bozulmasına, yıpranmasına veya kaybolmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda kültür varlıklarının gelecek kuşaklara bozulmadan aktarılması için kültürel miras unsurlarının korunması gerekmektedir.

Hayat boyu kültürel miras unsurları çeşitlenmektedir. Eski zamanlarda kültürel mirasın sadece somut olan kısmı göz önünde iken şimdi bu kapsamda genişlemektedir. Kültürel miras insanların kendilerinden önceki dönemlerde yaşayan insanlar ile aralarında bir köprü oluşturması açısından çok önemlidir. İnsan hayatı boyunca oldukça

çeşitlenen kültürel miras, zamanla önemini kaybedip değersizleşebilmektedir (Aksoy ve Enlil, 2012: 8)

Kültürel mirasın bir toplumdaki değeri ve önemsenmesi hususu bu toplumdaki, kültürel miras algısı, insanların ilgisi ve kültürel miras sisteminin ne şekilde işlediği ile ilgilidir. Kültürel miras uygarlıkların yaşantılarını belirleyen ve düzenleyen bir olgudur (Uysal, 2018: 13)

Tarihsel gelişim içerisinde doğal afetler, savaş olayları, yıkımlar ve istila olayları kültürel miras unsurlarının tahrip olmasına, hatta yok olmasına sebep olmaktadır. İkinci Dünya Savaşı sırasında birçok kültürel miras unsuru tahrip olmuştur. Bu noktada kültürel miras unsurlarını korumanın önemi hususu orta çıkmıştır. Uluslararası birçok sözleşme imzalanmıştır ve uygulanmıştır (Şahin 2013: 17-20).

Kültürel miras unsurlarını korumak ve gelecek nesillere aktarmak amacı ile imzalanmış bu sözleşmeler şunlardır (Ünsal ve Pulhan, 2012: 38):

Kronolojik sıra ile, 1954 yılında Lahey Sözleşmesi ve Avrupa Kültür Sözleşmesi, 1975 yılında Avrupa Mimari Mirasın Korunmasına Yönelik Avrupa Sözleşmesi, 1995 yılında, Unidroit Sözleşmesi, 2001 yılında Sualtı Kültürel Mirasların Korunmasına Yönelik Sözleşme ve 2003 yılında Somut Olmayan Kültürel Mirasların Korunmasına Yönelik Sözleşme imzalanmıştır.

1.3.1. Kültürel Mirası Niçin ve Nasıl Korumalıyız?

Kültürel miras nesilden nesile iletilirken bazı değişikliklere uğrar. Kentleşme ve teknoloji etkisi ile çağımızı etkisi altına alan değişim, önlem alınmaz ise kültürel yapının olumsuz yönde etkilenmesi kaçınılmaz olacaktır. Bu değişim sürecinde kültürel mirasın içeriğinin en doğru şekilde korunabilmesi ve sürekliliğinin devam ettirilebilmesi için eğitim faktörü önem arz etmektedir (Örücü, 2015: 239). Toplumların sonradan ortaya çıkan gereksinmelerini karşılamada eğitimin çok önemli olduğu ortadadır. Eğitim sayesinde değişim sırasında, kültürel unsurlar korunabilmekte ve değişim süreçlerine daha rahat adapte olunabilmektedir (Hayta, 2009: 149).

Tarihi yapılar, eski dönemlerde yaşayan uygarlıkların yaşam biçimlerini, dinsel yapılarını, kültürlerini, gelişme seviyelerini göstermektedir. Bu yapıları yapan toplumların hayatlarının delili olan bu yapılarla ilgili verilerin toplanması, kaydedilmesi

ve gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için koruma altına alınması çok önemlidir (Halifeoğlu vd. 2016:51).

Kültür ve eğitim arasında işlevsel bir etkileşim mevcuttur. Kültür, eğitim ile kazanılmış içeriklerin bütünüdür. Bu bağlamda kültür ve eğitim iç içe geçmiş ya da birbirini tamamlar durumdadır (Çengelci, 2012: 186). Bir toplumda kültürel mirasın öneminin yerleştirilmesi için, kültür varlıklarının ekonomik kaynak olarak öne çıkarılması, bu varlıkların korunabilmesi konuları eğitim süreçlerinin önemli kısımlarını oluşturur (Çengelci, 2012: 188; Akkuzu ve ark., 2015: 83). Kültürel miras unsurlarını koruma, yaşatma ve aktarma açısından, değişim sürecine karşı bireylerin üzerine düşen sorumlulukları kazanması çok önemlidir.

Somut kültürel mirasın korunması hususunda insanlık tarafından bir ön kabul olsa da, somut olmayan kültürel miras unsurlarının korunması hususunda aynı hassasiyet mevcut olduğunu söylemek oldukça zordur. Kültürel miras unsurları kendi içinde kategorik sınıflara ayrılrsa da, kültürel mirasın korunması kapsamında bütünsel bir bakış önemlidir.

Aslında somut kültürel miras unsurları tek başlarına içleri boş, ruhsuz, yaşam izleri silik nesnelere gibidir. Dinsel yapılar din olmaksızın düşünülemeyeceği gibi, somut kültürel miras unsurları da onları yapan insanların yaşamları olmadan anlamsızlaşacaklardır (Ito, Nabuo 2020).

Kültürel miras unsurlarının korunması hususunda hukuki süreçler, sivil örgütler, uluslararası kuruluşlar, eğitim öğretim kuruluşları ve medya önem arz etmektedir.

Kültürel miras unsurlarının korunması kapsamında ilk hareketler savaşlarda kültürel varlıkların zarar görmesi neticesinde başlamıştır. Bu noktada 14.05.1954 tarihinde Lahey Sözleşmesi imzalanmıştır. Bir başka sözleşme olan Dünya Miras Sözleşmesinde ise, “kültürel ve doğal mirasın herhangi bir parçasının bozulmasının veya yok olmasının, bütün dünya milletlerinin mirası için zararlı bir yoksullaşma teşkil ettiği” vurgulanmaktadır. Diğer yandan 1972 yılında UNESCO tarafından hazırlanan Dünya Miras Sözleşmesi ve bu kapsamda “Uluslararası Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurumu (ICOMOS)” oluşturmuştur (Emekli, 2012:4).

Uluslararası alanlarda imzalanan sözleşmelerde, kültür varlıklarının korunmasında amaçlanan hususlar, somut veya somut olmayan kültürel mirası

korumanın önemi, bu noktada bütün insanlığın duyarlılığını arttırmak ve kültürel varlıkların değerini bilme hassasiyeti sağlamak ve uluslararası iş birliği ve yardımlaşmayı sağlama hususları yer almaktadır.

Türkiye’de Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi, 19 Ocak 2006 tarihinde kabul edilmiştir. “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun” ise 21.01.2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye’nin taraf olma süreci ise 27.03.2006 tarihinde tamamlanmıştır.

Somut ve somut olmayan kültür varlıklarını ayrı düşünerek koruma biçimleri geliştirmek doğru bir yaklaşım değildir. Uluslararası sözleşmelerde, kültür varlıklarının korunması noktasında somut ve somut olmayan kültür varlıklarını koruma yöntemlerini birbirinden ayırmak yerine bütüncül bir yaklaşım göstermenin önemine vurgu yapmaktadırlar. Tek taraflı bir koruma yönteminin kültürel miras unsurlarını koruma ve yaşatmaktan çok hatırlatma yapacağı söylenebilir (Basat, 2013:70).

Kültürel miras unsurları uzun yıllardır tehdit altında bulunmaktadır. Bu farkındalığı kazanan insanoğlu kısa vadeli çözümlerden çok, uzun vadeli sistemli çözümler üretme cihetine gitmiştir. Uluslararası sözleşmelere bağlı kalmak, bu sözleşmelerin uygulamalarını teşvik etmek, kültür varlıklarını tanıtılmasını teşvik etmek, bu bağlamda eğitim süreçleri geliştirmek, kültür varlıklarını koruma politikaları geliştirmek, ilgili mevzuatı geliştirmek, afet sonrası ve sonrası eylemler uygulamak insanların alabileceği tedbirlerdendir (Aydın, 2022:27).

Kültürel miras bir noktada toplumun kimliğini oluştururken insanların aynası olarak da değerlendirilebilir. Kültürel mirasın korunması kavramı toplumlar için gereklilik olmasının yanı sıra bir çeşit ritüel olmaktadır. Kültürel mirasın aktarımı ve sürdürülebilirliği ise zaman ve mekân eşgüdümü ile var olmaktadır (Harkin, 1995:650-670).

Kültürel mirası koruma bir tercihtir. Bu tercih, tarihsel süreç içerisinde önem arz etmektedir. Yaşanan kayıplar yeryüzünde yaşayan bütün insanların ortak kaybıdır. Bu bağlamda kültür varlıklarını koruma anlayışı bireylere evrensel bir sorumluluk yükler. İnsanların yarattığı tahribat doğanın yarattığı tahribattan daha yıkıcıdır (Karpuz, 1990:405-408).

Kültürel mirasın korunması, kültür varlıklarının bulunduğu bölgenin sosyal ve ekonomik yönden gelişmesi için elzemdir. Korunan ve gelecek nesillere doğru aktarılan kültürel miras unsurları bölgenin turizmini canlandıracak ve yerel halka önemli ekonomik katkılarda bulunacaktır. Bölgeye daha fazla yatırım gelecek, bölgede istihdam sorununun azalmasına katkı sunacaktır. Bu bağlamda kültürel miras unsurlarının sürdürülebilir olması gerekliliği ortadadır. Yerel halkın kendi bölgelerinde bulunan somut veya somut olmayan kültürel miras unsurlarına kıymet vermeleri, onları özümsemeleri için farkındalık oluşturulmalıdır. Bu noktada bölgede bulunan üniversitelerin, sivil toplum kuruluşlarının, yerel idari birimler ile ilgili paydaşların koordineli şekilde çalışmaları önemlidir. Kültürel miras unsurlarına gerekli önem verilmediği takdirde, yapıları bozulacak, tahribata uğrayacak ve zamanla yok olacaklardır. Bu da bölgenin turizm potansiyelinin azalmasına hatta zamanla yok olmasına neden olabilecektir.

1.3.2. Kültürel Mirası Tehdit Eden Unsurlar

Kültürel miras unsurları geleneksel bozulmaların yanı sıra ekonomik ve sosyolojik koşulların değişmesi sebebi ile de git gide artan bir yok olma tehdidi altındadır. Somut veya somut olmayan kültürel miras unsurlarının bozulması ya da tamamen yok olması, yeryüzünde yaşayan bütün insanların, bütün ulusların fakirleşmesine neden olmaktadır (UNESCO, 1972).

Somut veya somut olmayan kültür varlıklarını tehdit eden unsurlar; doğal sebepler ve beşeri sebepler olarak iki kısımda ele alınabilir. Doğal nedenleri, kar, fırtına, hortum, nem, güneş ışınları, depremler, sel baskınları olarak sayabiliriz. Bu doğal nedenlerle oluşan durumlar kültür varlıklarının fiziksel yapılarının değişmesine, kimyalarının bozulmasına hatta yok olmalarına neden olabilmektedir. Çeşitli ağaçların kökleri veya hayvanların neden olduğu bozulmalar da doğal nedenler arasında gösterilebilir. Beşeri sebepler ise; toplumlar arasında yaşanan savaş ve istilalar, bakım ve onarım eksiklikleri, terörizm, hırsızlık, defincilik, vandallık, yağmalama eylemleri olarak sayılabilir. Modernleşme adına gerçekleştirilen çarpık kentleşme süreçleri de insanlardan kaynaklanan tehdit unsurlarıdır.

Son yıllarda oldukça önem taşıyan iklim değişikliği hususu da somut kültürel miras unsurlarını tehdit etmektedir. Kültür varlıkları, iklim değişikliklerinin neden

olduğu etkilerden oldukça fazla etkilenmektedir. Diğer taraftan, Dünya Bankasının dünya mirası şehirlerinde gerçekleştirdiği çalışmada küresel enerjinin yüzde yetmişinin kentler tarafından tüketildiğini göstermektedir. Kültürel varlıkların yer aldığı şehirlerin tarihi bölümlerinde, yeni yerleşim alanlarına göre daha düşük karbon salınımı olduğu gösterilmiştir (Bigio vd, 2014).

Kültürel miras, iklim değişikliğinin yarattığı etkiler karşısında yüksek incinebilirliğe sahiptir. Öte yandan, kültürel miras iklim değişikliğine uyum çalışmaları için bir kaynak oluşturmaktadır. Dünya Bankası'nın dünya mirası kentlerinde yürüttüğü çalışma, küresel enerjinin yaklaşık %70'inin kentler tarafından tüketildiğini göstermektedir. Kentlerin tarihi yerleşimlerinde ise, hem tek yapı bazında hem de tarihi doku genelinde, yeni yerleşimlere oranla daha düşük karbon salınımı olmaktadır (Bigio vd, 2014).

Kültürel miras unsurlarını tehdit eden unsurlardan biri de, kültür varlıklarının bulunduğu bölgede yaşayan insanların eğitim eksiklikleridir. Kendi bölgelerinde bulunan somut veya somut olmayan kültürel miras unsurlarının önemini ve değerini bilmeyen yerel halk, bu varlıkların korunmasında da gerekli tedbirleri alamayacaktır. Böylece bu unsurlar zamanla tahribata uğrayacak, hatta zamanla yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalacaktır. Bu bağlamda, kültürel miras unsurlarının bulunduğu bölgelerde, önce yerel halk bilinçlendirilmelidir. Bu noktada bölgede bulunan eğitim kuruluşları ve halk eğitim merkezleri yerel idari birimler tarafından harekete geçirilmeli ve aktif hizmet vermeleri sağlanmalıdır.

1.4. Dünya'da ve Türkiye'de Somut Kültürel Miras

Somut kültürel miras unsurlarının korunması birbirinden farklı ele alışı gerektirir. Uluslararası sözleşmelerin anlaşılması ve kabul görmesi önem arz etmektedir. 2003 UNESCO Somut Kültürel Mirasın Korunmasına İlişkin Sözleşmesi doğal kültürel miras ve somut kültürel miras ile somut olmayan kültürel mirası bütünleştirme hususunu önemle vurgulamaktadır. Bu sözleşmede her devlet kendi toprakları üzerinde bulunan somut kültürel miras unsurlarının korunmasını sağlamak ve zarar görmesine engel olmak için bütün tedbirleri alması üzerinde durur. Devletler koruma süreçlerine vatandaşlarını ve sivil toplum kuruluşlarını dahil etmelidir.

1.4.1. Dünya’da Somut Kültürel Miras

Somut ve doğal kültürel miras sadece bir ulusa veya bir devlete ait değil, bütün insanlığın en kıymetli unsurları arasında yer almaktadır. Kültürel ve doğal miras varlıklarının herhangi birinin bozulması ya da kaybolması bütün dünyanın fakirleşmesine neden olmaktadır. Bu noktada kültürel miras unsurlarının istisnai özelliklerinin olması “üstün evrensel değer” olarak ifade edilir. Üstün evrensel değerlerin en önemli yanı korunması ve gelecek kuşaklara kaybolmadan aktarılmasının sağlanmasıdır. Dünya Miras Sözleşmesinin ilk iki maddesinde; anıtlar, mimari eserler, arkeolojik alanlar, heykel ve resim çalışmaları, yazıtlar, mağara konutları gibi eserler somut kültürel miras olarak kabul edilmiştir (UNESCO, 2019).

Bir kültür varlığının Üstün Evrensel Değere sahip olabilmesi için, Dünya Miras Komitesi tarafından belirlenen 10 kritere sahip olması gerekir (Bernard ve Jokilehto, 1998).

Tarihsel süreç içerisinde birçok savaş, yıkım ve istilalar olmuştur. Bu olayların kültürel miras unsurlarına olumsuz etkileri oldukça fazladır. Bu noktada insanlık miraslarını korumaya yönelik pek çok uzamanın çalışmaları olmuştur. 1931 tarihli Atina Tüzüğü ve 1954 tarihli Venedik Tüzüğü bu bağlamda çok önemlidir. Venedik Tüzüğü’nü izleyen uluslararası sözleşme ve tüzükler şu şekildedir (Ahunbay, 2019:42-63);

Tablo 1: Uluslararası imzalanmış sözleşme ve tüzükler tablosu

SÖZLEŞME VEYA TÜZÜK ADI	TARİH
UNESCO ve Dünya Mirası Sözleşmesi	1972
1975 Avrupa Mimari Miras Yılı ve Avrupa Mimari Miras Tüzüğü	1975
1975 Avrupa Mimari Miras Yılı ve Amsterdam Bildirgesi	1975
Avrupa Mimari Mirasının Korunması, Granada Tüzüğü	1985
Arkeolojik Mirasın Korunması ve Yönetimi	1990
Arkeolojik Mirasın Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi, Valetta	1992

Anıtların, Yapı Gruplarının ve Sitlerin Korunmasıyla İlgili Eğitim ve Öğretim İçin Kılavuz	1993
Nara Özgünlük Belgesi	1994
Avrupa Antik Tiyatrolar ve Gösteri Mekânları Ağı, Segesta Bildirgesi	1995
Anıtların, Yapı Gruplarının ve Sitlerin Belgelenmesi İçin İlkeler	1996
Avrupa Antik Tiyatrolar ve Gösteri Mekânları Ağı, Verona Tüzüğü	1997
Avrupa Konseyi, Antik Gösteri Mekânlarının Kullanımına İlişkin Tüzük	1997
Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü	1999
Uluslararası Kültürel Turizm Tüzüğü	1999
Arkeoloji ve Kent Projesi: Avrupa İyi Uygulama İlkeleri	2000
Avrupa Peyzaj Sözleşmesi, Floransa	2000
Mimari Mirasın Analizi, Korunması ve Strüktürel Restorasyonu İçin İlkeler	2003
Duvar Resimlerinin Korunması, Restorasyonu ile İlgili İlkeler	2003
Kültürel Yollarla İlgili ICOMOS Tüzüğü	2008
Kültür Mirası Sitlerin Yorumu ve Sunumu ile İlgili ICOMOS Tüzüğü	2008
Endüstri Mirası ile İlgili ICOMOS-TICCIH Ortak İlkeleri	2011
Ahşap Mimari Mirasın Korunması İçin İlkeler	2017
2018 Avrupa Kültürel Miras Yılı	2018

1.4.2. Türkiye’de Somut Kültürel Miras

UNESCO tarafından 1972 yılından beri bazı çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmalar neticesinde Dünya Miras Listesi oluşmuştur. Türkiye’den 19 u kültürel, 2 si ise karma (kültürel ve doğal) olmak üzere 21 eser Dünya Miras Listesine girmiştir.

Türkiye’ nin Dünya Miras Listesine giren eserleri şunlardır:

- Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası-Sivas-1985
- İstanbul'un Tarihi Alanları-İstanbul-1985
- Göreme Millî Parkı ve Kapadokya (Karma)-Nevşehir-1985

- Hattuša: Hitit Başkenti- Çorum-1986
- Nemrut Dağı-Adıyaman-1987
- Hieropolis-Pamukkale (Karma)- Denizli-1988
- Xanthos-Letoon- Antalya-Muğla-1988
- Safranbolu Şehri-Karabük-1994
- Truva Arkeolojik Alanı - Çanakkale- 1998
- Edirne Selimiye Camii ve Külliyesi- Edirne-2011
- Çatalhöyük Neolitik Alanı - Konya - 2012
- Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğunun Doğuşu - Bursa - 2014
- Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı - İzmir - 2014
- Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri Kültürel Peyzajı - Diyarbakır - 2015
- Efes-İzmir - 2015
- Ani Arkeolojik Alanı - Kars - 2016
- Aphrodisias - Aydın – 2017
- Göbekli Tepe - Şanlıurfa - 2018
- Arslantepe Höyüğü - Malatya - 2021
- Gordion - Ankara - 2023
- Anadolu'nun Orta çağ Dönemi Ahşap Hipostil Camiileri- Konya-Eşrefoğlu Camii, Kastamonu-Mahmut Bey Camii, Eskişehir-Sivrihisar Camii, Afyon-Afyon Ulu Camii, Ankara-Arslanhane Camii – 2023

1.5. Kültürel Miras ve Turizm İlişkisi

Kültür turizmi öğrenme işlevine sahip olmasından dolayı diğer turizm türlerinden ayrılmaktadır. Kültür demek bireylerin yaptığı, oluşturduğu, düşündüğü unsurların tamamını kapsar. Bu bağlamda kültürel turizm sadece mekân ve alanların ziyaret edilmesi değil, bu alandaki hayat tarzlarının öğrenilmesidir (Richard 2001: 7; Alişaoğlu 2004:51). Somut kültürel mirası anıt, mezar, sitler, ibadethane, tümülüsler, höyükler gibi insan eli ile yapılan yapılar oluşturmaktadır (Doğaner 2003: 2; Gürpınar 2001). Kültürel mirasın korunması, yerel sanat ve mimarinin geliştirilmesi ve canlandırılmasının turizmin kültür üzerindeki önemli katkıları olduğunu söyleyebiliriz. Ancak turizmin kültür üzerinde olumsuz etkileri de olabilmektedir. Bunlar, yerel yaşayışlardaki bozulmalar, kültürün ekonomik bir unsur olarak görülmesi ve görsel

kirlilik olarak sayılabilir. Turizmin kültür üzerindeki olumsuz etkilerine gelenek, görenek, yerel dil, aile yapısı ve sanatsal unsurların değişmesi de eklenebilir (Özgüç 2003:180; Kozak vd 2006b: 92; Oğuz vd 2005; Doğan 2004:106).

Günümüzde orta ve üstü yaştaki turistler daha çok kültür turizmine ve kırsal alanları gezme eğilimindedirler. Bu turistler, maddi durumu iyi, eğitilmiş ve etkileşime açık bireylerdir (Soykan 2003:2). Kültürel seyahatler yapmayı tercih eden kaliteli ve nitelikli gezginlerin Türkiye'ye yönelmesi, ülkenin turizm gelirlerini artıracaktır. Türkiye'nin kırsal bölgelerindeki kültürel özellikleri gezginlere anlatmak, farklı kültürlerin kaynaşmalarını ve etkileşime girmelerini sağlayacak, yeni pazarlar oluşmasına olanak sağlayacaktır (Soykan 2003:6; Özgüç 2003:161; Soykan 1999; Uslu ve Kiper 2006:305).

Kültürel turizmi tercih eden nitelikli turistleri Türkiye'ye yönlendirmek turist sayısını ve turizm gelirlerini artıracaktır. Türkiye'nin kırsal alanlarındaki kültür özelliklerini kırsal turizm anlayışıyla turiste aktarmak, günümüzde kültürleri birbirine yakınlaştıracak ve yeni turist pazarları yaratacaktır (Soykan 2003:6; Özgüç 2003:161; Soykan 1999; Uslu ve Kiper 2006:305). Kültürel turizm, sanatsal aktivitelere (tiyatro, dinleti, folklor, festival) katılmak, somut veya somut olmayan kültürel miras unsurlarını tanımak, tarihi alanları gezmek ve insanların hayat tarzlarını görmek için yapılan gezidir (Aydın, 1990:27).

Turizm, kültür varlıklarına önemli bir anlam kazandırmaktadır. Ancak bir yanda da kültürel miras unsurları için bir tehdit olmaktadır (Duman, 2020: 26). Ekonomik olarak turizme bağlı olan şehirlerde kültürel miras unsurları zarar görmekte hatta kaybolmaktadır. Diğer yandan kültür turizmine olan talebin artarak devam etmesi, kültür varlıklarının tahrip olmasına neden olabilmektedir (Akgül, 2003: 64-65).

Kültürel miras turizmi, halihazırda bulunan kültürel miras unsurlarının korunmasını, kaybolmak üzere olan kültür varlıklarını canlandırmayı, bölge insanlarında farkındalık yaratmayı amaçlar (Çiçek, 2013: 109). Ancak, kültürel varlıklar turizm hareketliliğinden olumsuz etkilenmekte, kültürel miras unsurlarının ticarileştirilmesi onları özünden uzaklaştırmaktadır (Akoğlan Kozak ve Bahçe, 2009: 151). Bölge insanları kültürel miras unsurlarının tahribata uğraması ve kültürel varlıklara sahip çıkılması noktalarında bilinçlendirilmeleri önemlidir (Çiçek, 2013: 110). Kültürel miras turizminin bir başka tanımı, geçmişte yaşayan insanların ekonomik,

sosyal ve politik taraflarını tarihsel metotlar ile anlatan kültürel değerler kültürel miras turizmi olarak betimlenebilir (Khakzad, 2015:111).

Müzeler, kültürel turizmin önemli bir aktörü ve kültürel miras unsurlarının gelecek kuşaklara iletilmesi, korunmaları ve sergilenmeleri yönünden çok önemlidir (Mercin, 2003: 112). Kültür varlıklarının korunması, düzenlenmesi ve gelecek nesillere aktarılması hususlarında müzeler kadar sit alanları da çok önemlidir (Meydan Uygur ve Baykan, 2007: 41). Turist rehberleri, genellikle mesleklerini turizm alanında icra etmelerinden ötürü, kültürel miras unsurlarının korunmasında çok önemli yere sahiptirler (Deniz, 2019: 50).

Kültürel miras turizmi aynı zamanda küçük toplulukların kültürel özelliklerini olumsuz etkileyebilecek karaktere sahiptir. Bir bölgenin kültürel özelliklerini deneyimleyebilmeleri amacı ile turistlere sağlanan imkanlar, bölgede yaşayan halk için için pozitif ve negatif neticeler doğurabilir (Okuyucu ve Somuncu, 2012:38). Kültürel miras turizmi tarihi mimari eserler, sanatsal açıdan önemli anıtlar ve arkeolojik yapılar ile kısıtlı kültürel miras ve koruma anlayışının yanı sıra modern zamanda yapılan yapıların sosyal toplum tarafından kabul görmesi sonucu oluşan tüm soyut ve somut varlıkların toplamıdır (Aksoy ve Ünsal, 2012:3). Kültürel miras turizmi, önemli anıtlar, tarihi yapılar, mimari değeri yüksek binalar ile modern yaşam zamanlarında inşa edilmiş yapıların bölgede yaşayan insanlarca kabul edilmesi neticesinde ortaya çıkmış bütün soyut ve somut unsurların tamamıdır (Aksoy ve Ünsal, 2012:3).

Turizmin gelişmesinin yararları olduğu kadar özellikle çevre üzerinde birçok olumsuzluğa neden olmaktadır. Bu olumsuzluklardan bazılarını, doğal kaynakların kontrolsüz tüketimi, bölgelerin kapasiteleri üzerinde kullanılması, fiziksel tahribatlar, çevre ve hava kirliliğinin artması ve kültürel çevrenin bozulması olarak sayabiliriz. Bu olumsuzluklar değerlendirildiğinde, kültürel miras turizmi için de sürdürülebilir bir anlayışının hâkim olması gerektiği düşünülmektedir. Bütün bu olumsuzluklara karşın, kültür turizmi, kültürel mirasın korunabilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için önemli bir aracı rolü üstlenmektedir. Kültürel mirası ortaya çıkarma, koruma ve sonraki nesillere aktarma hususu sürdürülebilir bir yaklaşım ile olabilecektir. Kültürel miras unsurlarının bulunduğu bölgeler diğer turistik alanlara göre daha fazla turist çekmektedir (Yang, Lin ve Han, 2010). Kültürel mirası ve kültürel miras turizminin

sürdürülebilir olması için kültür varlıklarının korunması hususunda özel bir farkındalık oluşturulmalıdır (Rodzi vd., 2013: 419).

Kültürel miras turizmi, yerel kimliklerin ortaya çıkmasını ve daha iyi anlaşılmasını sağlar. Kültürel turizm, yerel halkların özgün yaşamları ile ilişkilidir. Kültürel miras turizmi, bölgede yaşayan insanların ekonomik olarak kalkınmasına ve hayat kalitelerini arttırmalarına yardımcı olur. Bu durum hem bölgede yaşayan insanlar için kazanç artışı hem de bölgedeki esnaf ve kamu kurumları için gelir demektir. Öte yandan; bölgede yaşayan insanların kendi kültürel miras unsurları ile övünç duymaları, bu turizm kaynaklarının geliştirilmesi için daha katılımcı olmalarını sağlar (Uslu ve Kiper, 2006: 3)

Kültürel miras turizmi, bölgede yaşayan insanların farkındalıklarının artırılması ile yerel halkın ekonomik olarak kalkınmasına olanak verir. Bölgeye daha fazla yatırım yapılmasına, bölgede istihdam sağlanmasına katkı sunar. Bu bağlamda, bölgede bulunan üniversiteye, çeşitli sivil toplum kuruluşlarına, yerel idari yapılara önemli görevler düşmektedir. Sayılan unsurların ilgili diğer paydaşlarla koordineli çalışması bölgenin kültürel miras turizmine katkı sağlayacaktır.

2. ARAÇ'IN TARİHİ COĞRAFYASI

2.1. Araç'ın Coğrafi Özellikleri

Karadeniz Bölgesi Batı Karadeniz Bölümü'nde Kastamonu iline bağlı Araç ilçesi, 40°14' kuzey paraleli ile 33°19' doğu meridyeni arasında yer almaktadır. Batıda Safranbolu (Karabük), kuzeybatıda Eflani (Karabük), kuzeydoğuda Daday (Kastamonu), doğuda Kastamonu Merkez ilçe ve İhsangazi (Kastamonu), güneydoğuda Ilgaz (Çankırı), güneyde Kurşunlu (Çankırı) ve Bayramören (Çankırı), güneybatıda Ovacık (Karabük) ile komşudur (Şekil 1). Kastamonu il merkezine 47 km, Kastamonu havalimanına 50 km, Ankara'ya 290 km ve İstanbul'a 450 km uzaklıktadır.

Şekil 1. Araç ilçesi lokasyon haritası

Araç, 1878 km²'lik yüz ölçümü ile Kastamonu ilinin en büyük üçüncü ilçesi durumundadır. İlçe merkezinin yüz ölçümü 35 km²'dir. Ilgaz Dağları'ndan kaynaklanan

Araç Çayı çevresinde kurulu olan ilçe, Ilgaz ve Köroğlu dağlarının uzantıları üzerinde kurulu olması sebebi ile engebeli, eğimli, ormanlık ve dağınık bir topografyaya sahiptir. Araç ve Soğanlı çaylarının eserleri durumundaki derin vadiler, vadi yamaçları, alüvyal düzlükler, aşınım düzlükleri ve dağlık alanlar Araç ilçesinin başlıca morfolojik birimlerini oluşturmaktadır. Topografya genel itibari ile kuzeydeki dağlık saha, merkezdeki vadi (Araç Çayı), güneydeki tepelik saha ve vadi (Soğanlı Çayı) şeklinde bir dağılım göstermektedir. Araç Çayı vadisi tabanı en alçak noktayı oluşturmaktadır. Araştırma alanında aşınım düzlüklerine kuzeyde ve güneyde uzanan dağ silsilelerine

- Kuzeyde Köroğlu Dağlık silsilesi üzerinde 850 m - 1000 m yükseltilerde rastlanmaktadır. Söz konusu aşınım düzlükleri köy yerleşmeleri (Çöplüce, Kızılören) bulunmaktadır.
- Güneyde Ilgaz Dağlık silsilesi üzerinde 1600 m - 1700 m yükseltilerde rastlanmaktadır. Aşınım düzlükleri üzerinde aşınmadan kalmış tepelere (Kütüklütepe (1748 m), Kapantepe (1753 m)) rastlanmaktadır (MTA, 2002).

Çalışma sahasının jeolojik ve jeomorfolojik özelliklerine Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü'nün 1/100000 ölçekli F-29, F-30, F-31 ve G-30 paftalarından ulaşılmaktadır. Orta Pontidler içerisinde yer alan Araç'ta hemen her jeolojik zamana ait kayaç bulunmaktadır. Araç'ın genel jeolojisine bakıldığında Prekambriyen, Paleozoik, Mesozoik, Senozoik ve Kuaterner yaşlı birimler çalışma sahasını temsil edilmektedir. Prekambrien ve Paleozoik yaşlı birimlerin üzerinde Jura, Kretase, Tersiyer ve Kuaterner'e ait örtü formasyonları yer almaktadır. Doğu-batı yönlü uzanan Araç Çayı'nın iki yanında, çayın akışına uygun olarak gelişen doğu- batı uzanımlı çöküntü alanı "Boyabat Havzası" olarak bilinmektedir. Araç- İğdir nahiyesi arasında, Araç Çayı vadisi ve çalışma alanı güneyinde Soğanlı Çayı vadisi boyunca görülen alüvyon sahası Kuaterner'de çökmüş olan birimleri oluşturur (MTA, 2002).

641 m yükseltiye (rakıma) sahip ilçenin kurulu olduğu arazi genel itibari ile IV. Jeolojik zamanda teşekkül etmiş genç yaşlı saha olduğundan dolayı Tosya, İhsangazi, Araç, Kastamonu Merkez ve ilin kuzeybatı köşesinde bulunan araziler 1. derece deprem riski taşımaktadır. Araştırma sahasına en yakın fay, Araç ilçesi kuzeyinde doğuda Kuzalan Mahallesi'nden başlayıp batıya doğru Aşağıören, İnciğez, Küreihadit mahallerinden geçip çalışma alanını terk eden ve İstanbul- Zonguldak istifi ile Ulus Formasyonu'nu yan yana getiren normal bir faydır. Bir diğer büyük fay Araç ilçesi ile

İğdir Mahallesi güneyinde yaklaşık kuzeydoğu- güneybatı doğrultulu normal bir faydır. Yine bu fayın güneyinde yaklaşık GB- KD uzanımlı eğim atımlı normal fay Andıraz Yayla'dan geçerek Saraycık Mahallesi yakınlarında yukarıda bahsedilen faya ulaşır. Çalışma alanında Bahçecik (Andıraz) yerleşim yerinin yakınlarında heyelanlar gözlemlenmektedir. Bahçecik heyelanı çok üst seviyelerden başlamakta ve Soğanlı Çayı yatağına kadar uzanmaktadır. 1984 yılında meydana gelen heyelanda Bahçecik Köyü afet bölgesi ilan edilmiş ve daha sağlam zemine sahip bir alana köy yeniden kurulmuştur (MTA, 2011: 24). Nitekim 1919 yılında Araç ilçesi Okçular Köyü'nde meydana gelen 5.8, 1936 yılında Araç ilçe merkezinde meydana gelen 5.5 ve 1945 yılında Araç ilçesi Belkavak Köyü'nde gerçekleşen 5.7 şiddetindeki depremler, ilçede yaşanan en şiddetli depremler olmuştur.

Araç ilçe merkezi kuzey ve güneyde dağ sıraları ile çevrilidir. Dağların yüksekliği 1000 m - 2000 m arasında değişmektedir.

- Araç'ın kuzeyinde Küre Dağları silsilesinin kollarından Bakacak Dağı (1698 m), Bilalce Tepe (1507 m), Kale Tepe (1503 m), Sefer Dağı (1273 m), Yongalıdağ (1075 m) ile Aptalca Tepe, Kel Tepe ve Abaza Tepe bulunmaktadır.
- Araç'ın güneyinde Ilgaz Dağları silsilesinin kollarından Dikmen Dağı (1238 m), Pazar Tepe (1402 m), Kilise Tepe (1599 m), Kızılkaya Tepe (1600 m), Kara Tepe (1600 m), Kozalan Tepe (1607 m), Omcalı Tepe (1650 m), Killik Tepe (1687 m), Köklüol Tepe (1700 m), Katbaşı Tepe (1736 m), Çilekli Tepe (1756 m), Aylu Dağ (Kapan Tepe, 1759 m), Köklüce Dağı (Gulpi Tepe, 1974 m) uzanmaktadır. Ayrıca ilçenin güneydoğusunda Ilgaz masifinin uzamış doğrultusuna uymadığı kabul edilen Asar Dağı (1305 m) bulunmaktadır (Sarıcı ve Ustaoglu, 2015: 139).

Saltuklu (Cibiş) Kanyonu, İndaş, Çal, Medil (Köklü) ve Fokurdan mağaraları ile Çamaltı Köyü Erenler Çamı Tabiat Anıtı, Bektüre Köyü Ekincik Türbe Çamı Tabiat Anıtı, Taşpınar Köyü Anıt Ağacı ilgi çekici doğal oluşumlardır.

Araç ilçesi topografyası genel itibari ile yaylacılık faaliyetine uygun bir plato özelliği göstermektedir. İlçe merkezinin güneyinde Araç Çayı'nın güneyinde uzanan tepelik saha (Dereyayla Bölgesi) üzerinde 21 adet yayla (*Başköy, Çavuş, Dereyayla, Doğanpınar, Eğriceova, Fındıklı, Geley, Gölcük, İki Ornaz, Kavak, Kirazlı, Mantar,*

Muğamlar, Munay, Sıragözü, Soğucaova, Susuz, Tavşanlı, Uğurlu, Yazıköy, Yuvalca) bulunmaktadır. Söz konusu yaylaların dışında daha küçük yüz ölçüme sahip Atseki, Sindire, Hatun, Köseköy, Moğsu, Karafair, Palazlar, Elmaçukur, Doruk, Bahçecik, Kartalsuyu, Büyük, Gülferen, Güzlük, Hatip, Karacık, Kemerler, Mendik, Sarıhacı ve Sümenler yaylaları da yer almaktadır. Araç yaylaları konumları itibariyle 1240-1650 m rakımlarında yer almaktadır. Yaylaların hemen hepsi dağların sırt boylarında ormanlık alanların içerisindeki geniş düzlükler ve çayırık alanlardadır. Araç yaylaları genellikle köylerinin isimlerini almıştır. Yaylalar, her köyün üst kısmında dağın tepelerindeki düzlüklere konumlanmıştır. Köyler ile yaylalar arası uzaklık mesafeleri ortalama 3-6 km arasında değişmektedir. Bu durum köy ile yayla arasındaki iletişimi ve ulaşımı kolaylaştırmaktadır. Yaylalarda yaylacılık faaliyeti azalma gösterse de sürdürülmeye çalışılmaktadır. Yaylaların en önemli simgeleri “çantı” adı verilen yayla evleridir. Ağaç kütüklerinden inşa edilen çantı evleri, orman ürünlerinin saklanması ve depolanmasına imkân sağlayan mimari yapılarıdır. Genel itibari ile tek odalı inşa edilen bu yayla evlerinin alt kısmında ahır, üst kısmında ocağın yer aldığı bir oda ve kuzey kısmında süt ürünlerinin (süt, tereyağı, yoğurt, peynir) korunması için ayrılmış soğukluk bölümü bulunur. Yaylalarda doğaseverlere yönelik yamaç paraşütü (Boyalı Kavak Yaylası, Asar Kalesi), çim kayağı (Muanlar, Hatip ve Başköy yaylaları), off-road sürüş keyfi, trekking, dağ bisikleti, atlı doğa yürüyüşü*, rafting (Boyalı Köyü Soğanlı Çayı), foto safari (yaylalar, Asar Kalesi, Tepe Kulesi, Karataş Kulesi), kamp-karavan gibi etkinlikleri barındıran outdoor sporlar için doğal parkur bulunmaktadır.

İlçe sınırları içerisindeki tüm akarsular, araştırma sahasının iki önemli su kaynağını oluşturan Araç Çayı ve Soğanlı Çayı tarafından toplanır. Obruk, Eyilaslan, Sübog, Başköy, Kızıleller, Aktaş, Ersüg, Avlacık, Kuzlan, Karanca, Söğütlü, Hızır, Bet, Değirmen, Külüklü, Çengelli ve Karadere dereleri Araç Çayı'nın en önemli kollarıdır. Ayrıca yağışlı mevsimlerde akışa sahip mevsimlik derelere de sahiptir. Saltuklu (Cibiş) Kanyonu görülmeye değer eşsiz güzellikte bir oluşumdur. İlçede Tuzaklı Köyü'nde Gavur Deresi tarafından beslenen Tuzaklı adı ile küçük bir gölet bulunmaktadır. 230 ha sahayı sulama kapasitesine sahip Tuzaklı Göleti, DSİ tarafından 1993-2002 yılları arasında sulama amaçlı olarak yapılmıştır. Şifalı olduğu düşünülen Gıcık (Gıcırık) Suyu, Sarılık Suyu (Sıragözü Yaylası'nda), Fatma'nın Oluğu (Yuvalca Yaylası'nda) ve

* **Atlı doğa yürüyüşü** için Araç - Dere Yayla Bölgesi (Sıra Gözü - Gölcük - İkiornaz - Munay - Uğru - Kirazlı hattı) ve Araç - Puvalza - Yazıköy - Asar Kale Yolu hattı en uygun güzergâhlardır.

Mendik Ilıca Suyu ve amuru (Boyalı Kokldere Mevkii'nde) ile Okçular (Okçular Köyü'nde, 8 m yükseklikten akıyor) ve Sarmaşık (Sarmaşık Köyü'nde) Őelaleleri, çok sayıda ziyaretçiye ev sahipliği yapmaktadır.

Araç ilçesinde genel itibari ile Karasal İklım zellikleri görülmektedir. Yaz mevsimi sıcak ve kurak, kiş mevsimi soğuk ve kar yağışlı geçer. Yıllık ortalama yağış miktarının (546 mm) en fazla olduğu mevsimler ilkbahar ve yazdır. En fazla yağış mayıs ve haziran, en az yağış ise temmuz ve eylül aylarında gerçekleşir. Kar yağışı kasım sonu aralık aylarında yağmaya başlar. Yıllık ortalama sıcaklığın (11,2 C) en yüksek olduğu mevsim yaz olup temmuz ve ağustos aylarında sıcaklık maksimum düzeye olur. Buna karşın kiş mevsiminde ocak ve Şubat aylarında en düşük sıcaklık ortalamalarına ulaşılır. Donlu gün sayısı 83'tür. Hkim rzgr yönü SW - NE iken ortalama rüzgar hızı 1.6 m/sn'dir (Sarıcı ve Ustaoglu, 2015: 141, 142).

Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün hazırlamış olduğu 1/100000 lekli Kastamonu İli Arazi Varlığı haritasından yararlanılarak Araç ilçesinin toprak sınıfları belirlenmiştir. Çalışma alanında topraklar zonal topraklar ve azonal topraklar olarak iki kısımda incelenmiştir. Zonal topraklar içerisinde çalışma alanında kahverengi orman toprakları, kestane rengi topraklar, kırmızımsı kestane rengi topraklar ve kireçsiz kahverengi orman toprakları bulunmaktadır. Azonal topraklar içerisinde ise alüvyal topraklar ve kolüvyal topraklar olarak bulunmaktadır. Azonal topraklardan olan Alüvyal topraklar tarım için en uygun alanlardır. İyİ drenajlı topraklardır. Çalışma alanında bu topraklar üzerinde sulu tarım ve bahçe (sulu) tarımı yapılmaktadır (Kastamonu İli Arazi Varlığı, 1993).

Araç'ta görülen iklim Şartları, toprak özellikleri ve relief özellikleri gibi ekolojik Őartlar orman örtüsünün yayılış göstermesine oldukça elverişlidir. Özellikle Araç ayı vadisinin kuzey ve güney kısımlarındaki yüksek alanlarda yağışın artmasına bağlı olarak dağlık sahalar orman örtüsü ile kaplanmıştır. Orman formasyonu geniş yer kaplamakla birlikte, bazı maki türlerinin de yayılış alanı bulunduğu görülmektedir. Ormanlık alanlarda iğne yapraklı türlerden kızılçam, karaçam, sarıçam, ardı ve göknar ağaçları bulunmaktadır. Geniş yapraklı türlerden meşe, gürgen, kavak ve kayın ağaçları görülmektedir (Kastamonu Orman Bölge Müdürlüğü, 2014). am, göknar ve meşe türleri inceleme alanında geniş yer kaplarken, kayın, ardı ve grgenin yayılışı daha sınırlıdır. Araç ayı ve çevresi yerleşmeye açılmış ve tarım alanı olarak kullanılmıştır.

İnsan faaliyetleri sonucu bu alanlarda bitki örtüsü tahrip edilmiştir ancak bozuk nitelikli orman alanlarına yine de rastlanılmaktadır.

Kastamonu- Karabük- İstanbul karayolu üzerinde yer alan ilçenin % 83'ü orman, mera ve yaylalardan oluşmaktadır. Bu yüzden ilçenin en önemli geçim kaynakları ormancılık, tarım, ulaşım ve tekstil sektörlerinden oluşmaktadır. Araştırma sahasında yüksek, engebeli ve parçalanmış arazinin geniş yer kaplaması tarımsal faaliyetlerin belli alanlarda yapılmasına ve ulaşım problemlerinin yaşanmasına sebep olmaktadır. İlçenin nüfusu son 40 yılda yaklaşık %60 azalmıştır. İlçede faaliyet gösteren işletmeler işgücü ihtiyacını komşu il ve ilçelerden sağlamaktadır. Bu sebeple işgücünün nicelik ve nitelik olarak artırılması gerekmektedir (invest in TR82). Araç yaklaşık 55.000 dekar tarım alanı ile Kastamonu tarım alanının %3,2'sini karşılamaktadır. Araç, tarla ürünleri üretim yapısı incelendiğinde arazisinin engebeli olması ve ormanlık alanın yoğun olması nedeniyle sınırlı tarım arazilerinden yapılan üretimde 1. sırayı tahıl ürünleri almaktadır. Tahılları (buğday, arpa) yağlı tohumlar ve yem bitkileri (mısır, yonca, korunga) ile yumru bitkiler (patates) ve baklagiller (nohut) takip etmektedir. Araç'ta sebzenin üretiminin sınırlı olduğu dikkat çekmektedir. Domates, barbunya, fasulyenin diğer sebzelere oranla daha çok üretilmektedir. Meyve ürün gruplarının çoğu Araç'ta üretilmemektedir. En fazla üretilen meyveler elma, ceviz, armut, erik ve şeftalidir. Sığır, manda, koyun, kıl keçisi, tiftik keçisi, tavuk, hindi, ördek, kaz yetiştiriciliği ve arıcılık ön plandadır (KUZKA, 2013: 15-21). Araç ilesinde şekerçilik ve pastacılık konusunda oldukça fazla usta yetişmiştir. Sepetçioğlu Avlağı, av turizmi açısından önem taşımaktadır. Araç ilçesinde; Boyalı ve Çerçiler köyleri bir sanat veya mesleğin isimleri olarak hala yaşamaktadır.

Araç, nüfus bakımından Kastamonu ilinin Tosya, Taşköprü, Cide ve İnebolu ilçelerinden sonra en fazla nüfusa sahip beşinci ilçesidir. 2022 yılı sonu itibari ile ilçe nüfusu 18122'dir. İlçede ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde eğitim veren kuruluşlar yeterli sayıda olup ayrıca ilçede Kastamonu Üniversitesine bağlı 1 yüksekokul (Rafet VERGİLİ Meslek Yüksek Okulu) mevcuttur. İlçede Mesleki Eğitim Merkezi çalışmalarını sürdürmektedir. İlçenin en önemli problemi istihdam sorunu olup bunun sonucu olarak ilçede yaşayan genç nüfus bölge dışına göç etmektedir. 2022 yılında Fındıklı ve Gölcük yaylalarını kapsayan Kastamonu Araç Yayla Kış Festivali başlatılmıştır. Her yıl Ocak ayının sonunda gerçekleştirilmektedir.

2.2. Araç'ın Tarihi Özellikleri

1866 yılında Belediye statüsüne kavuşan Araç, 1868 yılına kadar Kastamonu'ya bağlı bir bucak (nahiye) iken aynı yıl ilçe (kaza) haline getirilmiştir. Millî Mücadele yıllarında Kurtuluş Savaşı'nda nüfuz bazında en fazla şehit veren ilçedir. Bugün Tarihi Kentler Birliği üyesi olup “Yeşilin Denizi” sloganı ile Batı Karadeniz Bölümü'nün en kadim yerleşim sahalarından biridir. TR82 Bölgesinde yer alan Araç, mülki idari açısından 6 mahalle ve 119 köyden oluşmaktadır. Her yıl temmuz ayının ilk haftası Fındıklı ve Gölcük yaylalarında Araç Hacı Bekir Şekerciler, Pastacılar ve Yayla Kültürü Festivali düzenlenmektedir.

Araç yaklaşık 3500 yıllık yerleşim tarihine sahiptir. Araç tarihini en düzenli şekilde ziyaretçilere sunmak amacı ile Araç Belediyesi'nin 150. Kuruluş yıldönümünde 15 Temmuz 2016 tarihinde “Araç Tanıtım Merkezi” açılmıştır. Merkez içerisinde Araç kültürüne ait temin edilebilen tüm kültürel unsurlar sergilenmektedir.

Araç'ın tarihini ele alırken Kastamonu ile değerlendirmek gerekir. Dânişmendnâme'ye göre Kastamonu ve çevresinin fethi 1074'lerden itibaren Emir Dânişmend Gazi ve arkadaşları tarafından başlamıştır. Anadolu Selçuklu Sultanı Süleymanşah'ın komutanı olarak gösterilen Artukî ve Emir Kara Tegin, 1075 veya hemen sonrasında Amasya istikametinden hareketle bugünkü Çankırı'yı 1082 yılında fethetmişlerdir. Bu fetihden hemen sonra bölgenin yönetimini ve fetih faaliyetlerinin liderliğini üzerine alan Emir Kara Tegin, önce Eflani-Ovacık-Kastamonu'yu (1083) ve sonra ise 1084-1085'te Sinop'u ele geçirerek, bu şehirde bulunan Bizans devlet hazinesine ait bol miktarda altın ve paraya el koymuş, neticede tüm Batı Karadeniz Bölümü'nü (Zonguldak-Bartın-Karabük-Çankırı-Kastamonu-Sinop) içine alan Karatekin Beyliği (1085-1090)'ni kurmuştur. Böylece Paflagonya Türklerin kontrolüne girmiştir. Bu dönemde Oğuz boyları ilk kez Araç ve çevresine yerleşmeye başlamıştır. Ancak Emir Kara Tegin'in ölümünden kısa süre sonra (1100'lü yılların hemen öncesi ya da sonrası) beylik dağılarak Anadolu Selçuklu Devleti'nin kontrolüne girmiştir (Turan, 1989:2). Bizans İmparatoru Ioannes (Yuannis) Komnenos, I. Haçlı Seferi esnasında kendisine sağlanan destek ile imparatorluğu toparlamış, daha sonra Bitinya ve Paflagonya eyaletlerini geçerek Kastamonu üzerine bir sefer düzenleyerek şehri kuşatmıştır ve 1130 yılında Paflagonya'yı tekrar ele geçirmiştir. Ancak kısa süre sonra

Bizanslıların Balkanlar'da meşgul bulunmasından ve imparatorun eşi İrene'nin ölümünden faydalanan Dânişmendli Emir Gazi, Kastamonu ve çevresini kuşatıp burasını 1133-1135 yılları arasında tekrar Türk hakimiyetine sokmuştur. Emir Gazi'nin ölümünden sonra yaklaşık bir asır boyunca Bizans ve Türkler arasında sık sık el değiştiren Kastamonu yöresi, 12. Yüzyıl sonlarında kesin olarak Türklerin eline geçmiştir (Turan, 1993:696). Bu esnada Araç'ın adının tarihi kaynaklarda ilk kez M. Ö. 1132 yılında "Timanidis" olarak geçtiği bilinmektedir. Karadeniz Bölgesi ile iç bölgeler arasındaki ticari ve beşerî bağları kuran kervanların işlediği önemli bir yol güzergâhında olması, ilçeye "Araç" adının verilmesine sebep olmuştur. Araç ismi ilk Candaroğulları devrine ait belgelerde görülmektedir (<https://kastamonu.ktb.gov.tr/TR-63810/arac.html>). Tarihi belgeler incelendiğinde Paflagonya sınırları içerisinde kalan Araç Hitit, Frigya, Lidya, Galat, Roma, Bizans, Anadolu Selçuklu ve Candaroğulları Beyliği egemenliğinde kalmıştır. 1105 yılında Danişmendliler zamanında Türk hâkimiyetine geçmiş, uzun süre beylikler dönemini yaşamıştır. 1459 yılında Osmanlı kontrolüne girmiştir. Bugüne dek mülki idari durumu değişmekle beraber her zaman için Osmanlı Devleti açısından önem taşıyan Kastamonu Vilayeti'ne bağlı kalarak idari varlığını sürdürmüştür.

3. ARAÇ'TA SOMUT KÜLTÜREL MİRAS UNSURLARI ve KORUNMASINA İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR

Karadeniz Bölgesi Batı Karadeniz Bölümü'nde Kastamonu iline bağlı Araç'ın doğal güzellikleri yanında somut kültürel mirasları da bölge ve Türkiye için önemli bir turizm potansiyelini oluşturmaktadır.

3.1. Araç'ın Somut Kültürel Miras Unsurları

İlçede tespit edilen somut kültürel miras unsurlarını;

- M. Ö. 3. ve M. S. 6. yüzyıllar arasına ait Arslantaş, Aşağı Güney, Gavur Evi (Yukarı Güney), Gavur Evi (Sipahiler Köyü), Merdivenli, Kadınca Köyü, Sofçular, Pınarbaşı, İnek Tepesi, Yazı Mevkii, İnkaya ve Kızılören kaya mezarları;
- Kahintepe Antik Yerleşkesi, Örencik - Depdep - Aşağı Güney - Kesüt harabeleri, Çaykaşı (Soğandere) Köyü Su Sarnıçları, Köklüyurt (Yukarı Gürne) Köyü Kilise Kalıntıları;
- Araç, Alınören Köyü Asar, Dereçatı Köyü Asar, Şaban (Eğriceova), Andras (Erenbaba, Andıraz) ve Aşağıkarabüzey kaleleri;
- Kötürüm Beyazıd, Tatlıca (Süzey), Karandı Köyü, Veznedar, Cıdalcı Ahmed ve Kümbet camileri;
- Melikgazi, Abdalpaşa (Seydi Ali oğlu, Seydi Mehmet), Erenler ve Tellikoz türbeleri;
- Saltuklu Kervansarayı;
- Tarihi Osmanlı Hamamı ve Akıncılar (Dabrak) Köyü Çeşmesi;
- Konak ve Evler (Eski Hükümet Konağı; Halime Karıca Evi; Osman Ertaş ve Müşterekleri Evi; Mehmet Sözen ve Müşterekleri Evi; Basri Özbek Evi; Kâmil Yalkut Evi; Ahmet ve Nihat Mat Evi; Hacer Kalburcu Evi; Emine, Hüseyin, İhsan, Nebiye, Emin Sönmez ve Özden Kütükçü Evi; Şahine Savaşçı Evi; Mehmet Lütfi Savaş ve Naciye Sarıkaya Evi; Serdar Önal Evi; Mehmet Savaşçı Evi; Hüseyin ve Ali Uyanık Evi);
- Şehitlik Anıtı;

- Diğer somut kültürel miras unsurları oluşturmaktadır. Söz konusu somut kültürel miras unsurlarından 22 tanesi koruma altına alınmıştır.

Tablo 2: Araç ilçesi somut kültürel miras listesi

SOMUT KÜLTÜREL MİRAS	KULLANIM ALANI	MEVCUT DURUMU	KORUMA DURUMU
KAYA MEZARLARI Arslantaş, Aşağı Güney, Gavur Evi (Yukarı Güney), Gavur Evi (Sipahiler Köyü), Merdivenli, Kadınca Köyü, Sofçular, Pınarbaşı, İnek Tepesi, Yazı Mevkii, İnkaya ve Kızılören	Doğal gezi alanı	Tahribata uğramıştır	*
HARABELER Kahintepe Antik Yerleşkesi, Örencik - Depdep - Aşağı Güney - Kesüt harabeleri	Doğal gezi alanı	Tahribata uğramıştır	*
KALELER Araç, Alınören Köyü Asar, Dereçatı Köyü Asar, Şaban (Eğriceova), Andras (Erenbaba, Andıraz) ve Aşağıkarabüzey	Ziyaret mekânı	Tahribata uğramıştır	Araç Kalesi koruma altındadır.
CAMİLER Kötürüm Beyazıd, Tatlıca (Süzey), Karandı Köyü, Veznedar, Cıdalcı Ahmed ve Kümbet	Ziyaret mekânı	İyi	Kötürüm Beyazıd Camii, Veznedar Camii ve Cıdalcı Ahmet Camii koruma altındadır.
TÜRBELER Melikgazi, Abdalpaşa, Erenler ve Tellikoz	Ziyaret alanı	İyi	Melikgazi Türbesi ve Abdal Paşa Türbesi koruma altındadır.
KERVANSARAY Saltuklu Kervansarayı	Ziyaret mekânı	Yok olmuştur	*
HAMAM Osmanlı Hamamı	Ziyaret mekânı	Restore edilmiştir.	Koruma altındadır.
ÇEŞME Akıncılar (Dabrak) Köyü Çeşmesi	Ziyaret alanı	Restore edilmiştir.	Koruma altındadır.
KONAK ve EVLER (Eski Hükümet Konağı; Halime Karıca Evi; Osman Ertaş ve Müştarekleri Evi; Mehmet Sözen ve Müştarekleri Evi; Basri Özbek Evi; Kâmil Yalkut Evi; Ahmet ve Nihat Mat Evi; Hacer Kalburcu Evi; Emine, Hüseyin, İhsan, Nebiye, Emin Sönmez ve Özden Kütükçü Evi; Şahine Savaşçı Evi; Mehmet Lütfi Savaş ve Naciye Sarıkaya Evi; Serdar Önal Evi;	Ziyaret mekânı	Bir kısmı restore edilmiştir.	Tamamı koruma altındadır.

Mehmet Savaşçı Evi; Hüseyin ve Ali Uyanık Evi)			
DİĞER SOMUT KÜLTÜREL MİRAS UNSURLAR (Görkemli Lahit, Hitit Arslanı, Geley (Hanözü) Köyü Tümülüsler, Kesüt Köyü ören yerleri, Katarta Konakları, Şehitlik Anıtı, Harp Müzesi, Gıcırık Suyu Hamamları)	Ziyarete alanı	Bir kısmı tahrip edilmiştir.	Görkemli Lahit ve Hitit Arslanı Kastamonu Müzesi'nde koruma altındadır.

Tablo 2. Araç İlçesi Somut Kültürel Miras Listesi (22'si koruma altındadır).

3.1.1. Kaya Mezarları

Farklı dönemlere ait kaya ve kral mezarlarına sahipliği yapan Araç'taki en bilindik mezarlar; Arslantaş, Aşağı Güney, Gavur Evi (Yukarı Güney), Gavur Evi (Sipahiler Köyü), Merdivenli, Kadıncı Köyü, Sofçular, Pınarbaşı, İnek Tepesi, Yazı Mevkii, İnkaya ve Kızılören olarak sıralanabilir. M. Ö. 3. ve M. S. 6. Yüzyıllar arası döneme ait kaya mezarları ve kral mezarları, kültürel miras turizmi kapsamında doğal gezi alanı olarak değerlendirilebilecekken ne yazık ki defineciler tarafından tahrip edilmiş durumdadır (<https://37haber.com/kastamonu-arac-gezilecek-yerler/>)

3.1.1.1. Arslantaş Kaya Mezarı:

Aşağı Güney ve Kadınca köyleri arasında yüksek bir konumda bulunan kaya mezarı, boyu 15 m, yüksekliği 10 m olan müstakil bir kayaya oyulmuştur. Mezarda, çevresi silme ile süslenmiş alınlığı olan bir giriş yeri ile bir oda bulunmaktadır. Giriş yerinde iki tane sütun vardır. Bu sütunlar ana kayadan kesilirken iki tarafına 60 cm genişlik, 30 cm derinlik ve 1 m yüksekliği olan dikdörtgen biçiminde birer kısmı oyulmuş olduğundan, sütunlarının iç yüzleri ön duvara yapışık olduğu halde, geriden bakılınca sütunlu bir giriş yeri gibi görünmektedir. Bu sütunların iki tarafındaki boşluklar da demir yerleri bulunmaktadır. Bu durum vaktiyle buralara aslan heykelleri konulduğu kanaatini vermektedir. Belki de ismi buradan gelmektedir (Yaşar, 1990: 62).

M. Ö. 3. Yüzyıla tarihlendirilen kaya mezarının kare şeklinde bir girişi ve girişin iki yanında iki sütunu bulunmaktadır. Köylüler ile yapılan görüşmelerde, mağaranın

giriş kısmında arslan heykelinin olduğu ancak söz konusu heykelin şimdi Kastamonu Müzesi'nde sergilendiği yönünde bilgi alınmıştır. Aşağı Güney köyü sakinlerinden Ekrem YOLDAŞ, bu bölgenin Tarihi İpekyolu üzerinde olduğunu belirterek, İpekyolu'nun belli olması ve kaybolmaması için belirli yerlere aslan heykellerinin yapıldığını, bu mağara civarında da bir zamanlar aslan heykeli olduğunu belirtmiştir.

Resim 1: Arslantaş kaya mezarının uzaktan görünüşü ve giriş kısmı

3.1.1.2. Aşağı Güney Kaya Mezarları:

Aşağı güney Köyü'nün girişindeki mezarlıktan 200 m kadar kuzeye gidildiğinde, Dilber Köyü adı verilen bölgede kayalık ve çalılıklar arasında birbirine yakın konumda 2 adet kaya mezarı yer almaktadır. Kaya mezarlarının girişi yarım daire biçiminde oyulmuştur ve kemerlidir. Kapısı dikdörtgen biçiminde olan her iki mezar yapı itibarı ile birbirine çok benzemektedir.

Soldaki mezar odasının 2,5 m en, 2 m boy ve 1.20 m derinliğinde at nalı şeklinde bir girişi vardır. Giriş kısmından 0.87 m eninde ve boyunda dörtgen biçiminde bir kapıdan mezar odasına girilmektedir. Tonoz tavanlı mezar odasının boyu 2.75 m, eni 2.30 m ve yüksekliği 2 m'dir. Sağ duvarında boyu 2.40 m, eni 0.90 m ve yüksekliği 0.38 m olan bir sedirin içine boyu 2 m, eni 0.60 m ve derinliği 0.45 m olan bir ölü çukuru oyulmuş ve bunun üzerine bir kemer çevrilerek bir çeşit arkosolium[†] meydana getirilmiştir. Odanın arka duvarına 1.70 m boyunda ve duvarın içine doğru 0.50 m

[†] **Arkosolium:** Üzeri bir kemer ile kapanan bir nişin zemininde yer alan kaya içine oyulmuş mezar.

derinliğinde, 0.90 m yüksekliğinde bir ölü çukuru daha oyulmuştur. Sağdaki mezar odasının 1.50 m en, 1.40 b boy ve 0.63 m derinliğinde at nalı şeklinde girişi vardır. Giriş kısmından 0.58 m eninde ve 0.63 m boyunda bir kapıdan mezar odasına girilmektedir. Odanın eni ve boyu 1.75 m, yüksekliği 1.15 m olup tavanı tonozludur (Yaşar, 1990: 62). Fuat Yaşar'ın 1990 yılında fotoğrafladığı hali ile günümüzdeki durumu karşılaştırıldığında mezarların hali hazırda iyi durumda olduğu söylenebilir.

Resim 2: Aşağı güney kaya mezarları giriş kısmı (yaşar, 1990:67)

Resim 3: Aşağı güney kaya mezarları giriş kısmı (2023)

Resim 4: Aşağı güney kaya mezarı mezar odası

Resim 5: Aşağı güney kaya mezarı ölü çukuru

3.1.1.3. Merdivenli Kaya Mezarı:

Yukarı Güney Köyü'nün kuzeyinde yaklaşık 10 dakikalık bir mesafede küçük bir kayaya oyulmuştur. 1.30 m genişliğinde ve 0,80 m derinliğinde at nalı şeklinde giriş yeri vardır. Kapısı 1,5 m yüksekliğinde ve 0,72 m genişliğindedir. Tonozlu tavana sahip odanın eni ve boyu 3'er m, yüksekliği 2 m'dir. Arka duvarında bir ölü sediri vardır. Yan taraflarında ise 2,20 m boy, 0,63 m en ve 0.45 m derinliğinde birer ölü çukuru mevcuttur. Kayanın üstüne kuzey tarafından 6 basamaklı taş merdivenle çıkılmaktadır. Tepesinde

1:30 m'lik yer düzlenmiş ve buraya 1 m genişliğinde, 0,70 m derinliğinde havan şeklinde bir yer oyulmuştur (Yaşar, 1990: 62).

Merdivenli Kaya mezarına günümüzde ulaşmak oldukça zordur. Çalılık ve dikenli bir alan içerisinde bulunan sarp bir kaya üzerindeki mezara çıkılması için kaya üzerine merdivenler oyulmuştur. Mezarın üstünde yaklaşık 1 m çapında daire biçiminde oyulmuş, içi su dolu olan 70-75 cm derinliğinde havan biçiminde bir oyuk bulunmaktadır. Bu oyuğun 2 m kadar yanında adeta oturmak için şekil verilmiş, koltuk görünümünde bir yapı mevcuttur. Oldukça görkemli bir manzaraya sahip olan kaya mezarı gerek merdivenli çıkışı ve üzerinde bulunan koltuk benzeri yapısı gerekse mezar üzerinde bulunan daire biçimindeki oyuk ile oldukça önemli bir kimsenin mezarı olabileceği fikri oluşturmaktadır. Merdivenli kaya mezarı, defincilerin uğrak mekânı olmuş ve birçok kısmı tahrip edilmiş durumdadır.

Resim 6: Merdivenli kaya mezarı girişine çıkan basamaklar

Resim 7: Merdivenli kaya mezarı giriş kapısı

Resim 8: Merdivenli kaya mezarı ölü çukuru

Resim 9: Merdivenli kaya mezarı üzerinde havan biçimindeki oyuk

Resim 10: Merdivenli kaya mezarı üzerindeki koltuk benzeri yapı

Resim 11: Merdivenli kaya mezarı definecilerin talan ettiği bölge

3.1.1.4. Gavur Evi (Yukarı Güney Köyü):

Merdivenli Kaya Mezarı'nın 50 m kadar kuzeyinde, 4 m yüksekliğinde bir kayaya oyulmuştur. Bu mezarın da diğerlerinde olduğu gibi at nalı şeklinde bir giriş yeri vardır. Mezar odasının eni ve boyu 1.70 m'dir. Duvarları muntazam, tavanı tonozludur. İçi dolmuş olduğundan başka bir bilgi edinmek mümkün olmamıştır (Yaşar, 1990: 62).

Günümüzde Gavur Evi'nin giriş kısmı dikenli çalılar ile kaplanmış, iç kısmı molozlar ile dolmuş olduğundan adeta kaybolmuş durumdadır. Bu sebeple net bir görüntü almak mümkün olamamaktadır. Yerel halk tarafından Gavur Evi olarak adlandırılan bu tip kaya mezarlarından farklı köylerde de mevcut olup, söz konusu kaya mezarları da aynı isimle yani Gavur Evi olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.1.1.5. Kadınca Köyü Kaya Mezarları:

Resim 12: Kadınca köyü kaya mezarı

Bu köyde üç tane kaya mezarı mevcuttur. Bunlardan birincisi köyün bitişiğindedir. At nalı şeklinde giriş yerinden dikdörtgen biçiminde kapı ile mezar odasına varılmaktadır. Bu odanın derinliği 2,30 m, eni 2 m, yüksekliği de 1.75 m'dir. Tavan kısmı kısmen tonozludur. Mezarda üç tane arkasolium vardır. Odanın önündeki kayada yanına bir basamak merdivenle çıkılan yuvarlak bir çukurluk bulunmaktadır. Burası da bir mezbahadan ibarettir. Bu odanın 10 m yukarısında işçiliği basit iki mezar odası daha vardır. Bu mezarlar arkeolog Ahmet Gökoğlu tarafından bulunmuştur. Hepsi de M. S. 1.-3. yüzyıllar yapılmış Roma eserleridir (Yaşar, 1990: 62).

Kadınca Köyü'ndeki mezarın üst kısmında olduğu söylenen iki adet mezarın günümüzde içi molozlar ile dolmuş, adeta doğal peyzaj ile bütünleşmiş ve yok olmaya yüz tutmuştur.

3.1.1.6. Sofçular Köyü Kaya Mezarları:

Soğanlı Çayı'nın kuzeyinde yaklaşık 30 dk mesafede bulunan Sofçular Köyü'nde ikisi doğusunda Kral Harmanı denilen yerde, biri Karagöz mevkiinde ve diğeri de Yazı denilen yerde olmak üzere dört tane kaya mezarı vardır (Yaşar, 1990: 62).

Kaya mezarları günümüzde doğa şartları ve bakımsızlıktan dolayı yok olmaya yüz tutmuş, görünmez hale gelmişlerdir. Kaya mezarlarına, definecilerin zarar verdikleri ve her yanını kazdıkları gözlemlenmiştir.

Resim 13: Sofçular köyü kaya mezarı

3.1.1.7. Pınarbaşı Kaya Mezarları:

Yukarı Güney Köyü'nün 30 dk kadar doğusunda Pınarbaşı denilen yerde küçük bir kayaya oyulmuştur. Önünde at nalı şeklinde bir giriş yeri vardır. Eni 0.55 m, yüksekliği 0.85 m olan kapıdan, eni ve boyu 2.10 m, yüksekliği 2 m'yi bulan mezar odasına girilmektedir. Odada üç tane arkasolium varsa da soldaki bugün duvarla beraber yok olmuştur (Yaşar, 1990: 62). Günümüzde içinde bulunan mezar odaları defineciler tarafından talan edilmiş, molozlar ile dolmuştur.

Resim 14: Pınarbaşı kaya mezarı giriş kısmı

Resim 15: Pınarbaşı kaya mezarının iç görünümü

3.1.1.8. Gavur Evi (Sipahiler Köyü):

Arkeolog Ahmet Gökoğlu tarafından Sipahiler Köyü Dereköy Mahallesi'nin üzerindeki küçük bir kaya üzerinde oyulmuş olarak bulunmuştur. Her iki kattaki odalar, 10 m yüksekliğindeki tesviye olunan bir kısım üzerinde yapılmışlardır. Alt kattaki odanın boyu 2,60 m, eni 1,90 m'dir. Dikdörtgen şeklindeki kapısından girince sol duvarın köşesinde doğudan batıya doğru uzanmış boyu 1,5 m, eni 0,40 m, derinliği de 0.50 m olan bir ölü çukuru bulunmaktadır. Bunun batı tarafında taştan oyulmuş ayrıca

sanduka olarak kullanılan bir yer vardır. Üst kattaki odaya 0,25 m en ve 0,20 m yükseklikte basamakları olan taş merdivenle çıkılmaktadır. Mezar odasına girmeden önce boyu 2,80 m, eni 1,15 m olan bir giriş yeri vardır ki üstü tamamen yıkılmıştır. Burada dört tane niş vardır. Bu kısımdan dikdörtgen biçiminde bir kapı ile mezar odasına girilmektedir. Kapı eşiği ile odanın tabanı arasında bir basamaklı taş merdiven bulunmaktadır. Kapının bulunduğu duvarda bir pencere, arka duvarda bir ölü sediri ile bir niş vardır. Bu sedirin önünde ayrıca bir ölü sediri ile sol duvarda iki pencere bulunmaktadır. Odanın tavanı kısmen tonozludur (Yaşar, 1990: 62).

Bir dönem Araç ilçesine bağlı olan Sipahiler Köyü günümüzde İhsangazi ilçesine bağlıdır. Sipahiler Köyü'nü birkaç km geçtikten sonra kayaların üzerinde bulunan mezarlar günümüzde görünür durumdadır. M. S. 5. ya da 6. yüzyılda yapıldığı sanılan kaya mezarları, birbirinden ayrı iki kat halinde olup katlar arasında bağlantı bulunmamaktadır. 300 m kadar tırmandıktan sonra kaya mezarının arka kısmına çıkılmaktadır. Mezarın ön tarafına dolaşıldığında üst kat girişi kapısı görülüyor. Üst kat iki pencere ile dışa açılmaktadır. Üst katta neredeyse tamamı tahrip edilmiş bir ölü sediri bulunmaktadır. Alt katta da biri oda şeklinde diğeri oda dışında iki adet kaya mezarı mevcuttur. Burada da zemin ve ölü sedirleri hatta duvarların bile tahrip edilmiş olduğu görülmektedir.

Resim 16: Sipahiler Köyü Gavur evi alt kat ön kısım dış görünümü

Resim 17: Sipahiler köyü gavrur evi alt kat giriş kısmı

Resim 18: Sipahiler Köyü gavrur evi alt kat arka kısım dış görünümü

Resim 19: Sipahiler köyü gavar evi alt kat iç görünümü

Resim 20: Sipahiler köyü gavar üst kat dış görünüm

Resim 21: Siphiler köyü gavur evi üst kat giriş kısmı

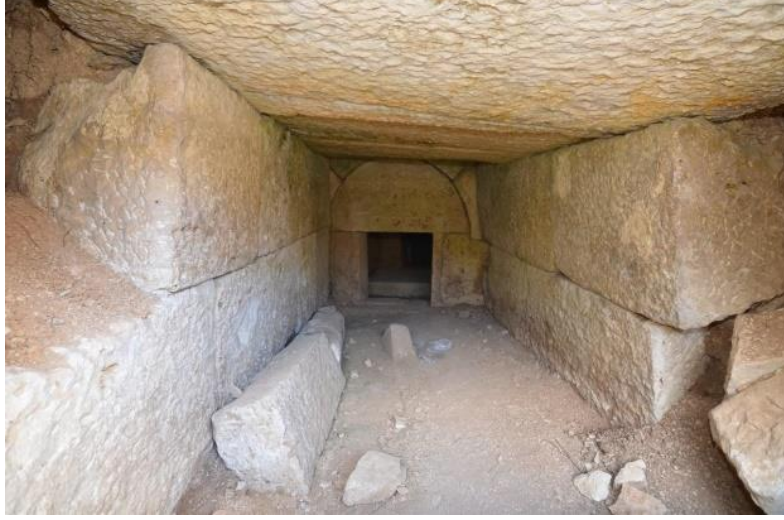

Resim 22: Siphiler köyü gavur evi üst kat iç görünüm

3.1.1.9. İnek Tepesi Kaya Mezarı:

Karagöz mevkiindeki bu mezarın özelliği, esas odanın içinde ikinci bir odanın daha yer almasıdır. Gerçekten $1.50 \times 0,95$ m büyüklüğünde bir kapıdan giriş yerine yani dramos adı verilen tonoz tavanlı birinci odaya varılmaktadır ki bu odanın boyu 2,50 m, eni 1.50 m'dir. Buradan 1 m eninde, 1,50 m yüksekliğinde ve 0,80 m kalınlığında bir kapıdan boyu 3,30 m, eni 4.50 m ve yüksekliği 2.50 m olan mezar odasına girilmektedir.

Odada üç tane ölü sediri vardır. Sedirlerden yan taraftakilerin boyları 3,20 m, arkadakinin boyu da 4.50 m'dir. Hepsinin enleri 0,70 m, yüksekliği ise 0.60 m'dir. Kapıdan girince sağ tarafta sedirin ortasında 0,50 m en ve boyunda, 10 cm derinliğinde bir çukurluk mevcuttur. Duvarları ve tavanı tamamen düzdür (Yaşar, 1990: 62).

Resim 23: İnek tepesi mezarı iç görünüm

3.1.1.10. Kızılören Kaya Mezarları:

Kızılören Köyü'nde Gavur Evi adıyla anılan iki tane mezar vardır. Bunlardan birincisi köyün 300 m güneybatısında ve aynı köy halkından Ali Mazgaç'ın tarlasında bulunmaktadır. Odanın boyu 3 m, eni 2 m'dir. İçi molozlar ile dolmuş olduğundan yüksekliği ölçülememiştir. Mezarın üstü büyük taşlarla (tonoz vari) kapatılmıştır. İkinci mezar köyün 1 km doğusunda bulunan su kuyusunun 100 m kadar kuzeyindedir. Bu mezarın boyu ve eni 3,5 m, yüksekliği 2 m'dir. Büyük kesme taşlardan yapılan bu odanın üstü tonozlu, arkası kemerlidir. Ön tarafı tamamen yıkılmıştır. Bu mezarlar da yine Romalılara aittir. Ayrıca Kayakısığı denilen yerde de Bizans çağına ait pek çok kaya mezarları mevcuttur (Yaşar, 1990: 62).

Kızılören Köyü'nde bulunan söz konusu iki adet kaya mezarı, defineciler tarafından patlayıcılar kullanılarak patlatılmış, tahrip edilmiş durumdadır. Günümüzde içi toprak ve yıkıntılar ile tamamen dolmuş durumda olduğundan iç kısımları incelenememiştir. Tamamen doğaya karışmış ve yok olmak üzere olduğu tespit edilmiştir.

3.1.1.11. İnkaya Kaya Mezarı:

Araç ilçesinde birbirinden farklı yerlerde bulunan fakat aynı ismi taşıyan iki tane İnkaya Kaya Mezarı vardır. Bunlardan ilki İnciğez Köyü'nün Hasanbaşı Mahallesi'nde küçük bir kayaya oyulmuş olarak arkeolog Ahmet Gökoğlu tarafından bulunmuştur. Önündeki dikdörtgen şeklindeki giriş kısmından sonra bir kapı ile mezar odasına girilmektedir. Odanın ortasında yuvarlak bir çukurluk vardır. Odanın ebadı $2 \times 1.75 \times 1$ m'dir. Hali hazırda iyi durumda olan mezarın bazı yerlerine yabani hayvanların yuva yaptığı görülmüştür.

Resim 24: İnciğez inkaya kaya mezarı dış ön görünüm

Resim 25: İnciğez inkaya kaya mezarı arka dış görünüm

Resim 26: İnciğez inkaya kaya mezarı iç görünüm

Diğer İnkaya Kaya Mezarı ise Huruçören Köyü'nün Kayaönü mevkiindedir. 5 m uzunluk ve 3 m yükseklikte müstakil bir kayaya oyulmuştur. Mezar odasına dikdörtgen biçiminde bir giriş yerinden yine aynı biçimde bir kapıyla varılmaktadır. Odanın boyu 1,50 m, eni 1,40 m ve yüksekliği 1 m'dir. Duvarları düz, tavanı beşik örtüsü şeklindedir. Tıpkı İnciğez köyündeki İnkaya'da olduğu gibi bu mezarın ortasında da bir çukurluk vardır. Bu kaya mezarı da Roma dönemi eseridir (Yaşar, 1990: 62).

İnkaya Kaya Mezarı'nın günümüzdeki durumuna ilişkin olarak köylüler ile yapılan görüşmelere rağmen, yeri tam olarak gösterilemediğinden dolayı mevcut durumu tespiti yapılamamıştır. Bu durumun en önemli sebebi mezarın bulunduğu sahanın çam ağaçları ve çalılıkları arasında kalması ve bu nedenle artık girilemeyen bir alana dönüşmesidir.

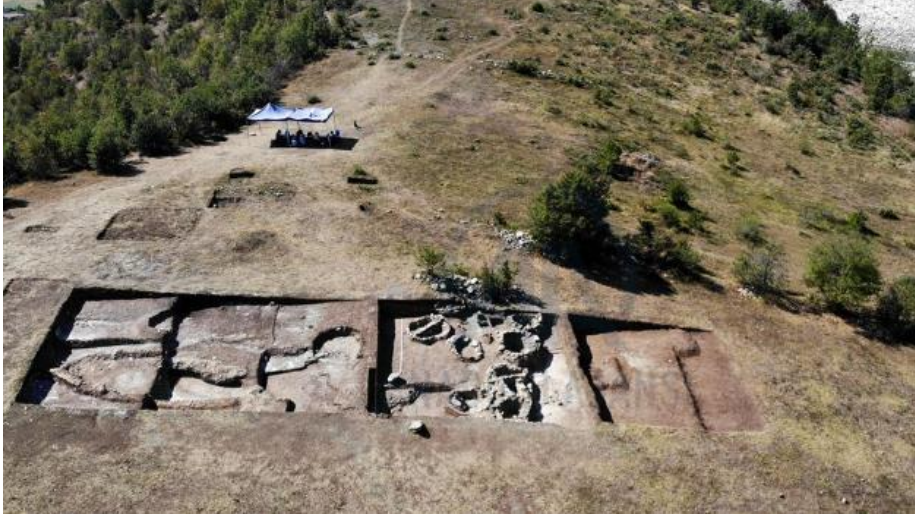
3.1.2. Harabeler

3.1.2.1. Kâhin Tepe Antik Yerleşkesi:

Araç ilçesi Başköy sınırları içerisinde bulunan 1. Derece Arkeolojik Sit Sahası'dır. M. Ö. 7000'li yıllara tarihlenen Neolitik Çağ'a ait bir yerleşim sahasıdır (Kastamonu Bağımsız e-Gazete, sayı: 4.09.2023). Karadeniz Bölgesi'ndeki en eski yerleşim sahası olarak kabul edilmektedir (Alantor, Özgür, 2017).

Kâhin Tepe'de yapılan kazılarda Neolitik Çağ'da yapıldığı düşünülen öğütme taşları, süs eşyaları, adak çukurları ve bir çeşit atölye olduğu düşünülen yuvarlak planlı

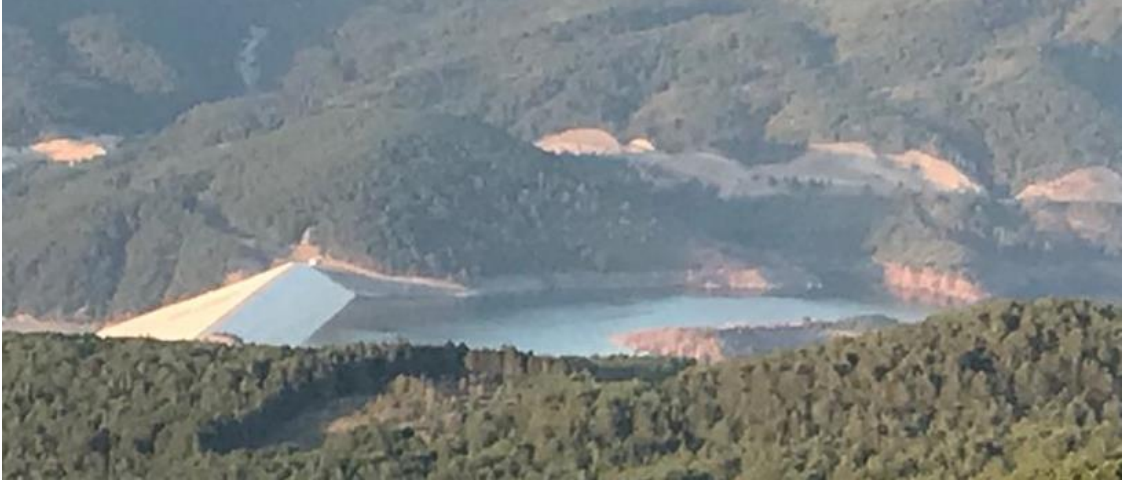
yapılar bulunmuştur. Bölgede ortaya çıkarılan hayvan figürleri ile dikili taşlar üzerindeki figürlerin ise bir tür dini inanış ile ilişkili olduğu tahmin edilmektedir (Alantor, Özgür, 2020 <https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/>). Kâhin Tepe bu özelliği ile çağdaşı olduğu Göbeklitepe ile benzerlik göstermektedir. Kahn Tepe'deki kazılar 2022 yılında Araç Barajı inşaatı sebebi ile durdurulmuştur (www.arkeofili.com ; Erişim Tarihi: 14.09.2023).

Resim 27: Kâhin tepe antik yerleşkesi

Resim 28: Kâhin tepe bir çeşit atölye

Resim 29: Araç barajı altında kâhin tepe antik yerleşkesi

3.1.2.2. Örencik Harabesi:

Dırvana (Alakaya) Köyü'nün doğusunda ve tahminen 200 m mesafedeki Örencik adıyla anılan yerde düzgün ve yontulmuş pek çok taş vardır. Burada bir şehir harabesinin mevcut olduğu söylenmektedir. Buradan çıkartılan yazılı taşın üzerindeki yazının bir kısmı okunabilmiştir. 50x80 cm ebadında olup sağ kenarı kırılan ve 15 cm yüksekliğinde bulunan bu taşta şu yazılıdır: “Ben bu mezar taşını kadınım için yaptım.” (Yaşar, 1990: 62).

Köy sakinlerinden Mustafa Bey'den, bu bölgedeki taşların köylüler tarafından evlerinin temelinde veya bahçe duvarlarında kullanılmak üzere taşındığı yönünde bilgi alındı. Saha araştırması esnasında, arkeologların incelemesine değer kalıntılar olabileceği yönünde bir kanaat oluşturacak çok sayıda taş rastlanılmıştır.

Resim 30: Dırvana (alakaya) köyü

Resim 31: Dırvana (alakaya) örencik harabesinden çıkan taş

3.1.2.3. Depdep Harabesi:

Avlacık Köyü Karandı Mahallesi Köşklü Pınar mevkinde bulunan harabede başı ve ayakları kopmuş olan bir aslan heykeli bulunmuştur. Dişi bir aslana ait olan bu heykelin sağ arka budunda üç satırlık yazı vardır. Bu heykel halen Kastamonu Müzesi'nde sergilenmektedir. Söz konusu harabeye ait kalıntılar günümüzde tamamen yok olma düzeyine gelmiştir.

3.1.2.4. Aşağı Güney Harabeleri:

Aşağı Güney Köy civarında bulunan kaya mezarları buranın çok eski bir yerleşim yeri olabileceği kanaati oluşturmaktadır. Bölgede kaya mezarları ile biçimli kesilmiş taşlara da sıklıkla rastlanılmaktadır.

Resim 32: Aşağı güney harabelerine ait kesme taşlar

3.1.2.5. Kesüt Harabesi:

Kastamonu ili Araç İlçesi İğdir Beldesinde olduğuna dair bilgi edinilen Kesüt Harabeleri için 2023 yılının Temmuz ayında İğdir Beldesi ziyaret edildi. İğdir'in Kesüt Köyü'nde Çökele isimli yerin doğusunda yer aldığı söylenen Kesüt Harabeleri için, eski adı Kesüt, yeni adı Çaykaşı olan köy ziyaret edildi. Çaykaşı Köyü muhtarı Şenel SARIŞEN ile yapılan görüşmede, Kesüt Harabeleri olarak adlandırılan bölge ile ilgili çok eskiden bazı kalıntıların olduğu bir bölgenin varlığından söz edildiğini ancak bu bölgenin yeri ile ilgili bilgi sahibi olmadığını söyledi. Köy sakinleri ile yapılan şifahi görüşmelerde bahsedilen bölge ile ilgili sorduğumuz sorulara net cevaplar veremedikleri gözlemlendi. Köy sakinlerinin Kesüt Harabelerinin yeri veya tarihi ile ilgili bilgi sahibi olmadıkları görüldü. Bu bağlamda, Kesüt Harabeleri olarak adlandırılan ören yerlerinin tamamen yok olmuş olabileceği kanaatine varılmıştır.

3.1.3. Kaleler:

Araç Kalesi, Alınören Köyü Asar Kalesi, Dereçatı Köyü Asar Kalesi, Şaban (Eğriceova) Kalesi, Andras (Erenbaba veya Andıraz) Kalesi ve Aşağıkarabüzey Kalesi ilçedeki kalelerdir.

3.1.3.1. Araç Kalesi:

Araç ilçe merkezinin girişinde Araç Çayı'nın kuzeyindeki 80 m yüksekliğe sahip kayalık üzerindedir. Bizans döneminde inşa edilmiş 150 m² alana sahip kalenin batı ve kuzey köşelerindeki burçlar moloz taşından harçla yapılmış olup, ortasına üç sıra tuğla kuşaklar konmuş ve ayrıca aralarına da ağaç kirişler atılmıştır (Yaşar, 1990: 62). Kale koruma altındadır.

Resim 33: Araç kalesi

Resim 34: Araç kalesi surları

3.1.3.2. Alınören Köyü Asar Kalesi:

Üç tarafı uçurum halindeki doğal bir kaya üzerine yapılmış olan kale Alınören Köyü karşısındaki Asar Dağı'ndadır. Kaleye zayıf olan güney yönünden çıkılabilmektedir. Güney tarafına yapılmış olan moloz taşından harçlı duvar bugün yıkılmış durumdadır. Kale üzerinde bir düzlük yer almaktadır. Kalenin güney tarafına kare şeklinde tuğla ve harçtan yapılmış odalar, defnecilerin yaptığı kazılar neticesinde

gün yüzüne çıkartılmıştır. Kalenin, güney yönünden çıkartılan çanak çömleklerden dolayı Osmanlı dönemine ait olduğu anlaşılmıştır (Yaşar, 1990: 62).

2023 yılı Eylül ayında Araç ilçesine bağlı Alınören köyü ziyaret edildi. Araç ilçe merkezine yaklaşık 14 km uzaklıkta yer alan Alınören Köyü'nün yaklaşık 1 km dışındaki Asar Dağı'ndaki kaleye ulaşmak günümüzde neredeyse mümkün değildir. Alınören Köyü Eski Muhtarı Mustafa ŞEN ile görüşülmüştür. Mustafa ŞEN, kalenin üzerinde bir düzlük alan olduğunu, o bölgede eski zamanlarda bir yerleşim yeri olduğuna dair söylentiler bulunduğunu, kalenin arka tarafında çeşitli resmi kazılar yapıldığını (Kahin Tepe Antik Yerleşkesi), bu kale ile kazı yapılan bölge arasında bir bağlantı olabileceğini ifade etmiştir.

Resim 35: Asar kalesi

3.1.3.3. Dereçatı Köyü Asar Kalesi:

Araç ilçe merkezine 3 km uzaklıkta bulunan Dereçatı Köyü'nü takiben Kararecep Köyü'nün içinden orman yolu boyunca yaklaşık 4-5 km tırmanıldığında Asartepe Yangın Gözetleme Kulesi'ne ulaşılır. Gözetleme Kulesi, Asar Kalesi'nin bulunduğu alan üzerinde konumlanmıştır. Günümüzde kalenin surları yıpranmış vaziyette de olsa ayakta durmaktadır. Defineciler tarafından içerisi kazılmış duvarının biri yıkılarak giriş açılmış durumdadır. Araç Orman İşletme Müdürlüğü Yangın Gözetleme Kulesi görevlisi ile yapılan görüşmede, kulenin etrafında düzeltme ve restorasyon

çalışmaları yapıldığı sırada kesme taşların çıktığı, yaklaşık 1 dönümlük alanın kale içerisinde kaldığı ifade edilmiştir.

Dereçatı Köyü sakinlerinden Halil CENGİZ ile yapılan görüşmede; kalenin tam olarak hangi medeniyet tarafından yapıldığını bilmediğini ancak o bölgenin çok eski yerleşim yeri olduğunu duyduğunu beyan etti. Ayrıca CENGİZ, Kaleye yakın olan Özbel köyü yaylasına gelen köylülerin, hayvanlarından sağdıkları sütü kalenin içerisinden bir künk boru sistemi vesilesi ile Zala Köyüne gönderdiklerini ifade etti. Bu künk borularını kendilerine ait tarlalarda çift sürdükleri sırada gördüklerini beyan etti. Bölgede bulunan kalenin çok iyi korunmadığını, definciler tarafından harap edildiğini söyledi.

Resim 36: Asar kalesi üzerinde asartepe yangın gözetleme kulesi

Resim 37: Asar kalesi surları

Resim 38: Asar kalesi gözetleme kulesi ve görkemli manzarası

Resim 39: Asar kalesi sonradan açılan giriş yeri ve surlar

3.1.3.4. Şaban (Eğriceova) Kalesi:

Karandı Köyü'nün batısındaki Eğriceova ormanı civarında bulunan ve Roma döneminde yapıma ihtimali güçlü olan kale, günümüzde harap vaziyettedir. Eğriceova ormanına hâkim bir noktada bulunan kale, tabii bir kayalık olan yerin dik olmayan taraflarının kırılması ve kırılan taşların kullanılması ile tamamlanmış ve yapılmıştır. Kalenin üstü, taşlar ve ağaçlardan ibaret 450 m çapında düz bir saha halindedir. Bu sahanın güneyinde taş içinde açılmış bulunan oyuk, daha sonra etraftaki taşların çökmesi ile dolmuş, bugün ancak 1 m kadar derinlikte 3 m çapında bir çukur halinde kalmıştır.

Kalenin kuzey tarafında da bugün bozulup düzensiz bir taş yığını olan 160 m boyunda taş bir yapı bulunmaktadır. Kalenin üstünde ve kuzeyinde de yine yapı ile çevrilmiş 35 m uzunluk, 20 m genişlikte bölünmüş bir yer vardır. Buranın kalenin ortasına doğru bakan bir kapısı olduğu görülmektedir. Hatta bu taş yapının çöküp kapanmasından önce oradan yer altına girilip gezildiği ve içerde üç parça ayrı yer olduğu rivayet olunmakta ise de bunu doğrular bir iz bulunamamıştır (Yaşar, 1990: 62).

Karandı Köyü'nde 9 köy sakini ile yapılan şifahi görüşmelerde, Şaban Kalesi ile ilgili sorduğumuz sorulara net cevaplar verilememiştir. Bu noktada, söz konusu kalenin tamamen kaybolmuş olabileceği yönünde bir kanaat oluşmuştur.

3.1.3.5. Andras (Andıraz, Erenbaba) Kalesi:

Boyalı Nahiyesi'nin batısında Andras (Bahçecik) Köyü'nün yaklaşık 2 km güneybatısında Soğanlı Çayı üzerinde Geley Yaylası'nın güney yakasında bulunmaktadır. Günümüzde kaleye araç ile ulaşım mümkün değildir. Bahçecik Köyü'nden 1 günlük yürüme mesafesinde bulunan kale harap vaziyettedir. Kale birkaç sarp yamacın içerisinde çukurda kalmış, gizlenme ve korunma amacı ile yapılmış görüntüsü vermektedir. Kalenin surları yok olmaya yüz tutmuştur.

Soğanlı Çayı etrafındaki sarp ve dar boğazın en dar ve sarp kısmının ortasına inşa edilen kalenin çay yatağından yüksekliği 300 m olup çay ile kalenin dikliği 90° den aşağı değildir. Kale ağaçlarla kaplı olup 300 m çapındadır. 1,5 m kalınlığında ve 2,5 m yüksekliğinde taş ve kireçten yapılmış bir surla çevrilidir. Bu surların bir kısmı dış tesirler dolayısı ile yıkılmış ancak bir bölümü eski şekillerini muhafaza edebilmişlerdir. Kalenin üstü düz bir sıra halinde olup üzerinde ikisi silindir, dördü de dikdörtgen şeklinde olan altı tane mahzen vardır. Bu malzemelerin hepsi de kireç ve taştan örülmüş olup 3-4 m derinliktedir. Köylüler tarafından bölgede bulunan künklerden dikdörtgen şeklindeki mahzenlerin, Andras Köyü'ne Kadıkış Doruğu denilen yerden su getirmekte kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bu künklerin ağız çapı 19 cm, kalınlığı ise 3 cm'dir (Yaşar, 1990: 62). Bir başka rivayete göre yükseklerde bulunan yayladaki hayvanlardan sağılan süt, bu künkler yardımı ile köye ulaşmaktadır.

Bahçecik (Andıraz) Köyü sakinleri ile yapılan görüşmelerde, Kale hakkında çeşitli rivayetler olduğu öğrenilmiştir. Soy isminin araştırmamızda yer almasını

istemeyen köy sakinlerinden Ayşe teyze, bir dönem bu kale de Ermenilerin gizlendiğini, daha sonraki yıllarda eşkıyaların veya kanun kaçaklarının da sığınma yeri olarak bu kaleyi kullandıklarını belirtmiştir. Köy sakinlerinden Mustafa ÖZGÜN ile yapılan görüşmede, bu bölgenin Bizanslılar tarafından yapılmış olduğunu duyduğunu, kalenin bulunduğu bölgede kaya mezarlarının da bulunduğunu belirtmiş, tarihi süreç içerisinde kalenin savaş kaçakları tarafından gizlenmek amacı ile de kullanıldığını söylemiştir. Kaleyi tepeden gören Topatan Köyü'nden kaleye top atışları yapıldığı için, köyün isminin Topatan Köyü olduğunu belirtmiştir.

Resim 40: Andras kalesi

3.1.3.6. Aşağıkarabüzey (Aşağıçobanözü) Kalesi:

Osmanlı Devleti zamanında inşa edilen kale, İğdir Bucağı'nın Aşağıkarabüzey Köyü'ndedir. Kalenin güneyden kuzeye uzunluğu 100 m, doğudan batıya genişliği ise 15 m'dir. Duvar taşları yol inşasında kullanılan kale, moloz taşından harçla yapılmıştır (Yaşar, 1990: 62).

Aşağıçobanözü Köyü çıkışında bulunan küçük köprünün hemen sağ tarafında doğal bir kaya üzerine inşa edilmiş kalenin surları tamamen yıkılmıştır. Köylüler ile yapılan görüşmelerde kale taşlarının, yol yapımında veya köylülerin diğer ihtiyaçları için söküldüğü ve kullanıldığı konusunda bilgi alınmıştır. Kalenin hemen yanında bir

dere yatağı vardır fakat yıllardan beri kuru olduğu için Kuruçay olarak adlandırılmaktadır. Kalenin görünen duvarından edindiğimiz izlenim, Kuruçay'ın aktif olduğu dönemlerde kalenin bu duvarında izler bıraktığıdır. Aşağıçobanözü Köyü sakinlerinden Şaziye ÇELİK; kaleyi takiben Kuruçay yönüne doğru 500 m kadar ileride mağaralar ve kesme taşların bulunduğu bir saha olduğunu belirtmiştir. Bahsedilen sahaya gidilerek kesme taşlar görülmüş, fotoğflanarak kayıt altına alınmıştır.

Resim 41: Karabüzey kalesi duvar kalıntıları ve ön kısımda kuruçay yatağı

Resim 42: Aşağıçobanözü köyü kale civarındaki kesme taşlar

3.1.4. Camiler:

İlçede Osmanlı Devleti zamanından kalma ve cumhuriyetin ilk yıllarına ait tarihi camiler bulunmaktadır. Bu camiler; Kötürüm Beyazıd Camii, Tatlıca (Süzey) Camii, Karandı Köyü Camii, Veznedar Camii, Cidalci Ahmed Camii ve Kümbet Camii'dir. Camiler sağlam durumda olup ibadet amaçlı kullanılmaktadır.

3.1.4.1. Kötürüm Beyazıd Camii:

Camii, Araç ilçesinin girişinde ana yol üzerinde, Çay Mahallesi sınırları içindedir. Camiinin bahçesinde tuvaletleri ve eski yapı olduğu gözlemlenen şadırvanı mevcuttur. Araç ilçesi sakinleri tarafından hala yoğun şekilde kullanılan Camii, moloz taşından harçla yapılmıştır. Çatısı ahşap üzeri kiremitlidir. Kuzey cephesindeki kapısı üzerindeki Arapça dört satır halinde celi sülüs yazısı ile yazılı kitabede; “*Şüphesiz mescitler Allah içindir. O halde orada Allah’ın yanında başka birine dua etmeyin. Bu mescit, karanın ve denizin sultanı Celaleddin Beyazıt zamanında bina edildi. Hicri:776.*“ yazılıdır. Düz ahşap tavanlı yapının yanında taş kaide üzerinde, yuvarlak gövdeli minaresi bulunmaktadır. 17x9 m ebatlarındaki cami **koruma altındadır**.

Resim 43: Kötürüm beyazıd camii (1990) / (2023)

Resim 44: Kötürüm beyazıd camii giriş kapısı

Resim 45: Kötürüm beyazıd camii kapısındaki kitabe

Resim 46: Kötürüm beyazıd camii şadırvanı

3.1.4.2. Tatlıca (Süzey) Camii:

Araç ilçesinden Karabük yönünde 7 km ilerledikten sonra, Tatlıca Köyü yol ayrımına ulaşılır. Eski adıyla Süzey yeni adıyla Tatlıca Köyü'nde bulunan camii moloz taşından harçla yapılmıştır. Çatısı ahşap üzeri kiremitlidir. Batı cephesine düşen çatı, çok sayıda ahşap sütun ile ileriye uzatılmak suretiyle adeta bir revak alan oluşturulmuştur. Kapısının üzerindeki taşta Arapça bir kitabe vardır. Kitabeye göre camii, 1727 yılında Kiblelizade İbrahim adında birisi tarafından yaptırılmıştır. Camii, eni 10 m ve boyu 13 m olan dikdörtgen şeklindedir. Minber tahta, mihrap alçı ve döşemeler ahşaptır. Tavana portakal rengi üzerine siyah karelerle süs yapılmıştır. Camiinin doğu cephesinde bulunan minaresi yeni yapılmıştır. Her ikisi de saçtan yapılmış iki minaresi vardır. Camiinin içinde iki büyük ahşap sütun bulunmakta olup, her iki ahşap trabzanlarla bölünmüş iki mahfil bulunmaktadır. Camiinin ahşap minberi sonradan beyaz renge boyanmıştır. Tatlıca Camii halen fiili olarak kullanılmakta olup, köy halkı tarafından iyi muhafaza edilmiş durumdadır.

Resim 47: Tatlıca (süzey) camii dış görünüm

Resim 48: Tatlıca (süzey) camii batı cephesi revak alanı

Resim 49: Tatlıca (süzey) camii cümle kapısı

Resim 50: Tatlıca (süzey) camii iç görünüm

Resim 51: Tatlıca camii minberi (1990) / (2023)

3.1.4.3. Karandı Köyü Camii:

Yapım yılı 1870 olan caminin tamamı ahşaptır. Mükemmel işçiliği olan camii, köy sakinleri tarafından oldukça iyi korunmuştur. Ahşap minber ve kadınların namaz kıldığı üst kat boyanmıştır. Camiye sonradan saç minare yapılmıştır. Tavanı ahşap işlemeli camii hali hazırda kullanılmaktadır.

Resim 52: Karandı köyü camii

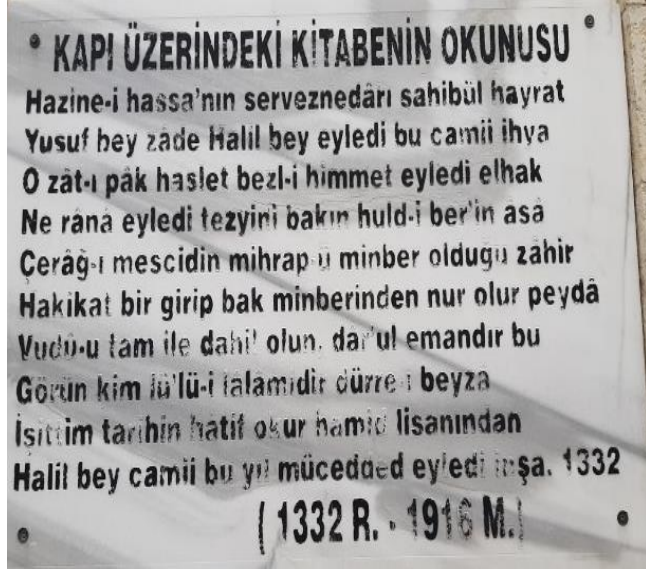
Resim 53: Karandı köyü camii iç görünüm

3.1.4.4. Veznedar Camii:

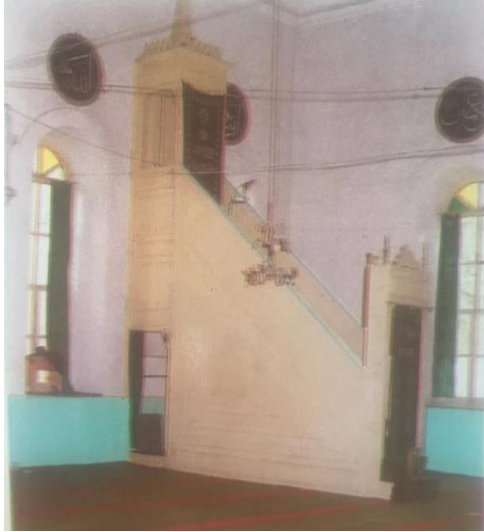
Yenimahalle’de yer alan caminin son cemaat yerinin kapısı üzerinde Arapça yazılmış bir kitabe vardır. Kitabede, caminin 1916 yılında Baş veznedar Halil Bey tarafından yaptırılmıştır. Moloz taşından harçla yapılan caminin çatısı ahşap, üzeri kiremitlidir. Mihrabı Araç mermerinden yapılmıştır. Camii Araç ilçesinin en merkezi konumunda olup, halen yerel halk tarafından yoğun olarak kullanılmaktadır. Ebatları 16,40 x 14,40 m olan camii **koruma altındadır**.

Resim 54: Veznedar camii (1990) / (2023)

Resim 55: Veznedar camii giriş kapısı ve üzerindeki kitabenin okunuşu

Resim 56: Veznedar camii minberi (1990) / (2023)

3.1.4.5. Cıdalıcı Ahmet Camii:

Camii, Araç ilçesi sakinlerinden Cıdalıcı lakabı ile bilinen Ahmet Bey tarafından yaptırılmıştır. Cıdalıcı, savaşçı demektir. Cıdalıcı Ahmet'in, Konya'dan Araç ilçesine göçen ve hali hazırda ilçede türbesi bulunan Abdal Paşa'nın torunu olduğu söylenmektedir. Cıdalıcı Ahmet Camii'nin girişinde Arapça bir kitabe mevcuttur. Ahşap minberi bulunan camiinin giriş kapısının üzerinde oldukça eski olduğu belli olan Arapça bir kitabe vardır. Camii, yerel halk tarafından kullanılmakta ve korunmaktadır.

Resim 57: Cıdalcı ahmet camii

Resim 58: Cıdalcı ahmet camii minberi

Resim 59: Cıdalcı ahmet camii iç görünüm

Resim 60: Cıdalcı ahmet camii kapı üzerindeki kitabe

3.1.4.6. Kümbet Camii:

Kümbet, İğdir'e varmadan yaklaşık 1 km önce yolun solunda Saltuklu Köyü ile Oycalı Köyü hudutları arasında kalan ve Kastamonu Karabük asfaltına yaklaşık 300 m uzaklıkta bulunan Araç Çayı kenarında bir ziyaret yeridir. Eskiden burada bir cami olduğu bilinmektedir. Candaroğulları zamanında yapılan camiden günümüze sadece temel taşları kalmıştır. Uzun süre yağmur yağmadığı zamanlarda yağmur duası amacı ile burası ziyaret edilirmiş. Bu caminin eşiği su ile doldurulmuş. Bu eşik yaklaşık 3 m genişliğinde ve 2 m derinliğinde bir havuz görünümündedir (Akman ve Calay, 2018, 68).

Cami ile ilgili olarak Saltuklu Köyü muhtarı Kamil GENÇ ile görüşme sağlanmıştır. GENÇ, harama kuşak çözmemiş kızların bölgede bulunan kuyuya su döktüğünü, inanışlarına göre bu ritüelden sonra yağmur yağdığını ifade etti. Kümbet Camii kalıntılarının olduğu bölge, Sayın Genç ile ziyaret edildi. Camiinin olduğu bölgenin yabani çalılar ve ağaçlar tarafından kaplandığı, camii kalıntısı olarak, birkaç

örme taş duvar gözlendi. Bölgenin koruma altında olmadığı ve tamamen yok olmak üzere olduğu tespit edildi. Muhtar Kamil Genç ile yapılan görüşmede, çok eski yıllarda 8-9 köyün bu bölgede toplanıp namaz kıldığını, dini ritüeller için çok kullanılan bir yer olduğunu, ancak son yıllarda, yağmur duası gibi geleneklerin kalmadığını, caminin yıkıldığını ve bölgenin artık kullanılmadığını ifade etti.

Resim 61: Kümbet camii avlusu

Resim 62: Kümbet camii kalıntıları

3.1.5. Türbeler:

Araç'ta çok sayıda türbe görülmektedir. En bilinen türbeleri Abdal Paşa (Seydi Ali oğlu, Seydi Mehmet) Türbesi, Melik Gazi Türbesi, Erenler Türbesi ve Tellikoz Türbesi'dir. Belirtilen türbeler halk tarafından korunmakta, ruh (manevi) hastalıkları ve dilek amaçlı kullanılmaktadır.

3.1.5.1. Melik Gazi Türbesi:

İlçe merkezine yaklaşık 3 km uzaklıktaki Köseler Köyü girişindedir. Melik Gazi, Kastamonu ve Araç çevresini Bizanslılardan alarak Türkleştiren Danişment beylerindedir. 1105 yılında vefat etmiştir. Mezarda yatan kişinin boyunun çok uzun olduğu ve kalktığı zaman tüm Safranbolu'yu görebileceği şeklinde rivayetler bulunmaktadır. Köseler Köyü'nde her sene Ağustos ayında Melik Gazi türbesinde Kur'an okutup pilav dağıtılmaktadır.

Resim 63: Melikgazi türbesi

Resim 64: Melikgazi türbesi

3.1.5.2. Abdal Paşa (Seydi Ali oğlu, Seydi Mehmet) Türbesi:

14. Yüzyıl başlarında muhtemelen Konya'dan göç etmiştir. 11 m x 5,5 m ebatlarındaki türbe içerisinde aralarında yaklaşık 2 m kadar mesafe olan iki mezar vardır. Söz konusu mezarların birinde Abdal Paşa diğesinde ise İsfendiyar Bey'in eşi Tatlu Hatun yatmaktadır. Türbenin kitabesi yoktur ancak 1431 yılını belirten bir inabe vardır. Bu türbede yatan zatın asıl adı Abdurrahman Efendidir. Lakabı Abdal Paşa ise ilim, irfan, tasavvuf ehli olması sebebi ile halk tarafından verilmiştir. Türbe koruma altındadır.

Resim 65: Abdal paşa türbesi

Resim 66: Abdal paşa türbesi

3.1.5.3. Erenler Türbesi:

Güzelce Köyü'nde yer almaktadır. 1980 yılında türbe içerisindeki mezarın önce çevresi teller ile çevrilmiş ardından mezarın üzerine türbe inşa edilmiştir. Köylüler bu türbeden herhangi bir şey almıyorlar. Eğer türbenin içerisinden herhangi bir şey alırlarsa başlarına mutlaka kötü bir şey geleceğine inanıyorlar (Akman ve Calay, 20: 64).

Köylüler arasında, türbe ile ilgili birçok anlatı vardır. Kel Mehmet isimli bir şahsın, her gün belirli bir saatte bu türbeye abdest almaya giden iki erkek görmesi, başka bir köyden birinin türbede define bulmak amacıyla kazı yaptıktan sonra delirerek intihar etmesi, köy sakinlerinden birinin bir sabah türbe içerisinde saçları beline kadar olan bir kız görmesi gibi birçok efsane anlatılmaktadır.

Resim 67: Erenler türbesi

Resim 68: Erenler türbesi iç görünüm

3.1.5.4. Tellikoz Türbesi:

İlçe merkezine 24 km uzaklıktaki Tellikoz Köyü'ndedir. Köyde bulunan üç adet mezarın etrafı çevrilmiş ve üzeri kapatılmıştır. Mezarlardan bir tanesi bayan iki tanesi erkektir. Bu mezarların üstü ilk kapatıldığı zaman ertesi gün gelip baktıkları zaman mezarın üstünü açtığını görmüşler. Türbede yağmur duası yapılmakta ve adaklar adanılan türbede kesilmektedir (Akman ve Calay, 66).

Resim 69: Tellikoz türbesi

3.1.6. Kervansaray:

Bir dönem Araç ilçesi merkezinde bulunan Saltuklu döneminden kalma Saltuklu Kervansarayı 1902 yılında Kaymakam Rafet Bey tarafından yıkılmış, kervansarayın enkazı ile halen Çay Mahallesi'nde bulunan tarihi hamam yaptırılmıştır (www.kulturenvanterleri.com ; Erişim tarihi: 14.09.2023).

3.1.7. Hamam:

Çay Sokak'ta bulunan ve 1902 yılında kervansaray enkazı ile inşa edilen hamamın üstü kubbeli ve iki tane yıkanma halveti vardır. 1967 yılında gerçekleşen yangında hasar gören hamam, Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından restore edilmiş ve çevre düzenlemesi yapılmıştır. Hamam koruma altındadır.

Resim 70: Hamamın restorasyon öncesi ve sonrası durumu

Resim 71: Araç hamamı (2023)

3.1.8. Akıncılar (Dabrak) Köyü Çeşmesi:

Osmanlıca kitabeye sahip çeşmenin 1820 yılında yapılmış olduğu düşünülmektedir. 2007 yılında Safranbolu'dan taş getirilerek kaymakamlık tarafından restore edilen çeşme **koruma altındadır**.

Resim 72: Akıncılar köyü çeşmesi

3.1.9. Konaklar ve Evler:

Araç ilçe merkezi ve mahallelerinde 20. Yüzyılın başında inşa edilmiş 1 adet konak ve çok sayıda ev bulunmaktadır. Konak ve evlerin bir kısmı koruma altına alınmıştır. *Eski Hükümet Konağı*, 1925 yılındaki yangından sonra Kastamonu Valisi Fatih GÜVENDİREN tarafından yaptırılan ve 1926 yılında hizmete açılan bina **koruma altındadır**. *Halime Karıca Evi*, Çay Mahallesi Hamam Sokakta bulunan evin yapım yılı 1920 olup **koruma altındadır**. *Osman Ertaş ve Müşterekleri Evi*, Yeni Mahalle Çay Sokak'ta bulunan evin yapım yılı tahminen 1905 olup **koruma altındadır**. *Mehmet Sözen ve Müşterekleri Evi*, Çay Mahallesi İpçiler Sokak'ta bulunan evin yapım yılı tahminen 1920 olup **koruma altındadır**. *Basri Özbek Evi*, Kaleiçi Dar Sokak'ta bulunan evin yapım yılı tahminen 1920 olup **koruma altındadır**. *Kâmil Yalkut Evi*, Kastamonu Caddesi üzerinde bulunan evin yapım yılı tahminen 1920 olup **koruma altındadır**. *Ahmet ve Nihat Mat Evi*, Kastamonu Caddesi üzerinde bulunan evin yapım yılı tahminen 1920 olup **koruma altındadır**. *Hacer Kalburcu Evi*, Kastamonu Caddesi üzerinde bulunan evin yapım yılı tahminen 1920 olup **koruma altındadır**. *Emine, Hüseyin, İhsan, Nebiye, Emin Sönmez ve Özden Kütükçü Evi*, Yeşil Mahalle Bülbül Sokak'ta bulunan evin yapım yılı tahminen 1920 olup **koruma altındadır**. *Şahine Savaşçı Evi*, Yeşil Mahalle Bülbül Sokak'ta bulunan evin yapım yılı tahminen 1920 olup **koruma altındadır**. *Mehmet Lütfi Savaş ve Naciye Sarıkaya Evi*, Yukarı Araç Mahallesi Camii Sokak'ta bulunan evin yapım yılı tahminen 1920 olup **koruma altındadır**. *Serdar Önal Evi*, Kastamonu Caddesi üzerinde bulunan evin yapım yılı tahminen 1922 olup **koruma altındadır**. *Mehmet Savaşçı Evi*, Yukarı Araç Mahallesi Karaağaç Sokak'ta bulunan evin yapım yılı tahminen 1954 olup **koruma altındadır**. *Hüseyin ve Ali Uyanık Evi*, Yeşil Mahalle Şair Sokak'ta bulunan evin yapım yılı tahminen 1964 olup **koruma altındadır**.

Resim 73: Eski hükümet konağı (yapım yılı: 1926)

Resim 74: Halime karaca evi (yapım yılı: 1920)

Resim 75: Osman ertaş ve müşterekleri evi (yapım yılı: 1905)

Resim 76: Mehmet SÖZEN ve müşterekleri evi (yapım yılı: 1920)

Resim 77: Basri ÖZBEK evi (yapım yılı: 1920)

Resim 78: Ahmet ve Nihat MAT evi (yapım yılı: 1920)

Resim 79: Hacer KALBURCU evi (yapım yılı: 1950)

Resim 80: Emine, Hüseyin, İhsan, Nebiye, Emin Sönmez ve Özden Kütükçü evi (yapım yılı: 1920)

Resim 81: Serdar ÖNAL evi (yapım yılı: 1922)

Resim 82: Şahine SAVAŞCI evi (yapım yılı: 1920)

Resim 83: Mehmet SAVAŞCI ve müşterekleri evi (yapım yılı: 1954)

Resim 84: Mehmet Lütfü SAVAŞ ve Naciye SARIKAYA evi (yapım yılı: 1920)

Resim 85: Hüseyin ve Ali UYANIK evi (yapım yılı: 1964)

Resim 86: Şükrü CENGİZ evi ve dibek taşı (yapım yılı: 1960)

3.1.10. Diğer Somut Kültürel Miras Unsurları:

Kastamonu Müzesi'nde sergilenmekte olan **Görkemli Lahit** ve Gökçesu (Moğsu) Köyü'nde bulunan **Hitit Arslanı**, Geley (Hanözü) Köyü'nde bulunan ve “Anadolu Piramidi” olarak da adlandırılan iki adet tümülüs, Kesüt Köyü Çökele Mevkii'nde yer alan ören yerleri ile Katarta'da bulunan konaklar incelemeye ve turizm açısından ve yörenin tarihi değerlerinin ortaya çıkması için incelenmeyi bekleyen tarihi kalıntılardır. Şehitlik Anıtı, Harp Müzesi, Tepe Kulesi, Karataş Kulesi ve Gıcırık Suyu Hamamları ilçedeki diğer miras unsurlarını oluşturmaktadır. **Şehitlik Anıtı**, ilçe merkezine bağlı Yenice Köyü Köyiçi mevkiinde bulunana şehitlik 2011 yılında inşa edilmiştir. Şehit Aileleri ve Gazileri Derneği tarafından işletilen **Harp Müzesi**, ilçe merkezinde bulunmaktadır. Müzede kurtuluş savaşında yaralanan gazilere ait protez bacaklar, İstiklal Marşı'nın yayımlandığı Açıksoz Gazetesi ve daha bir çok görülmeye değer eser mevcuttur.

Gıcırık Suyu Hamamları, ilçe merkezine bağlı Mesudiye (Munayrat) Mahallesi'nin 3 km kuzeyinde Bağlar çayı Deresi'nin üst kısmındadır. Bir kayada doğal gelişimler neticesi kendiliğinden ortaya çıkan iki mağara vardır. İçleri geniş olan bu mağaraların biri erkekler diğeri kadınlar içindir. İçeride küvetler vardır. Küvetlerdeki su mağaradan damlayan sular ile birikmiştir. Mağarada bulunan suyun bir çok cilt rahatsızlığına iyi geldiği söylenmektedir. Mağaralar bölgeden veya bölge dışından gelen insanlar tarafından oldukça sık ziyaret edilmektedir.

Resim 87: Harp müzesi

Resim 88: Görkemli lahit

Resim 89: Gıcırık suyu hamamları

Resim 90: Şehitlik anıtı

3.2. Araç'ın Somut Kültürel Miras Unsurlarının Korunmasına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Çalışmada, zengin bir kültürel miras barındıran Kastamonu ili Araç ilçesinde bulunan somut kültürel varlıklar incelenmiş, mevcut halleri kayıt altına alınmış ve geçmiş durumları ile kıyaslama yapılmış, korunma durumlarına yönelik tespit yapılarak, turizm potansiyelleri ortaya konulmuştur.

Araştırmanın amacı doğrultusunda 10 kişi ile görüşme yapılmış ve kaynak kişilerin anlatımları kayıt altına alınmıştır.

Çalışmada Kastamonu ili Araç İlçesi somut kültürel miras unsurları; Kaya Mezarları, Harabeler, Kaleler, Camiiler, Türbeler, Kervansaraylar, Hamamlar, Çeşmeler, Konak ve Evler ile Diğer Somut Kültürel Miras Unsurları olmak üzere 10 başlık altında tasnif edilerek incelenmiştir.

- Araç ilçesinde bulunan kaya mezarlarının hiçbiri koruma altında değildir. Hemen hemen hepsi defneciler tarafından harap edilmiş durumda olsalar da hala ayakta ve yok olmamış durumdadır. Koruma altına alınıp restore edilmeleri durumunda ilçenin turizmüne önemli katkıda bulunacak potansiyele sahiplerdir.
- İlçede bulunan harabelerden Kahintepe Antik Yerleşkesi, Araç barajının suları altında kalmıştır. Deptepe Harabesi ve Kesüt Harabesi tamamen yok olma durumundadır. Aşağı Güney Harabeleri tahrip olmuş olsa da hala ayaktaadır.
- İlçede bulunan kalelerden, Araç Kalesi sağlam durumda ve koruma altındadır. Diğer kalelerin koruma altında olmadığı ve yok olmaya yüz tuttuğu tespit edilmiştir.
- Araç ilçesinde en iyi korunmuş somut kültürel miras unsurları olarak camileri ve türbeleri gösterebiliriz. İlçe merkezinde bulunan Veznedar Camii, Cidalcı Ahmed Camii ve Kötürüm Beyazıd Camii koruma altındadır. Eski adıyla Süzey yeni adıyla Tatlıca Köyü'nde bulunan Süzey Camii ve Karandı Köyü'nde bulunan Karandı Camii köy sakinleri tarafından oldukça iyi korunmuştur. İğdir Beldesi'nde bulunan Kümbet Camii'nin ise korunamadığı ve yok olmak üzere olduğu tespit edilmiştir.
- İlçede bulunan Melikgazi, Abdalpaşa, Erenler ve Telliğoz türbeleri bölge insanı tarafından oldukça iyi korunmuş, hali hazırda ziyarete açık durumdadırlar.

- Araç ilçesinde bulunan hamam, çeşme, konak ve evlerin koruma altına alınmış olduğu, Araç hamamının restorasyon geçirdiği, kervansarayın ise tamamen yok olduğu tespit edilmiştir.

Bu kapsamda;

- Araç ilçesinde kültür turizminin gelişmiş olduğu söylenemez. Yerel halkın ilçeye gelen turistlere yakın davrandığı gözlenmiş, ancak kültür turizmi ve somut kültürel varlıkların korunması hususunda bilinçlendirilmeleri gerektiği kanısına varılmıştır.
- Kültür turizmi bağlamında somut kültürel miras unsurlarından camii ve türbelerin oldukça iyi korunduğu görülmüş, yerel halkın camii ve türbeleri koruma hassasiyetinin ilçede inanç turizmi potansiyelini arttırmada güçlü bir yön olabileceği izlenimine varılmıştır.
- Araç Kalesi hariç diğer kaleler ile harabelerin yok olmak üzere olduğu tespit edilmiştir. Bölge halkından vatandaşlarla yapılan şifahi görüşmelerde, yok olmak üzere olan harabe ve kalelerin birçoğunun varlığından bile haberdar olunmadığı görülmüştür.
- Araç ilçesinde bulunan kaya mezarlarının tekrar gün yüzüne çıkartılarak ziyarete hazır hale getirilmesi, kültür turizmi kapsamında turizm potansiyeli oluşturabilir. Kaya mezarı ya da harabeleri talan eden defineciler bölgede kültür turizmi için en büyük tehdittir.
- Araç ilçesinin kültür turizminin potansiyelini artırma noktasında turizm potansiyeli oldukça yüksek olan Safranbolu ilçesine yakınlığını bir fırsat olarak değerlendirmek mümkündür. Tur acenteleri ile görüşmeler sağlanarak gezi rotalarına Araç ilçesinin eklenmesi, bölgede bulunan kültür varlıklarının daha iyi tanıtılmasına olanak sağlayacaktır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Nitel araştırma yönteminin benimsendiği ve saha araştırması yaklaşımının uygulandığı araştırmada Kastamonu ili Araç ilçesinde bulunan somut kültürel miras unsurları tespit edilerek kayıt altına alınmış, geçmiş ve mevcut durumları üzerinden analizler gerçekleştirilmiştir.

Araç ilçesinde bulunan somut kültürel miras unsurlarının yaşatılması ve aktarılması hususunda camiiler, türbeler ve konaklar/evler dışındaki unsurların korunması noktasında gerekli çabanın sergilenmediği, bu durumun somut kültürel miras unsurlarının yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalmasına sebep olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle kaya mezarları ve harabeler acilen koruma altına alınmalıdır. Ayrıca, ilçede bulunan somut kültürel miras unsurlarının yurt içi veya yurt dışından gelen turistler tarafından oldukça az ziyaret edildiği gözlenmiş, ilçenin kültürel turizm potansiyelinin düşük olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada ulaşılan sonuçlar doğrultusunda Araç ilçesinde somut kültürel miras unsurlarının turizme kazandırılması, korunması ve gelecek kuşaklara aktarılmasında aşağıda belirtilen öneriler göz ardı edilmemelidir:

- Araç ilçesinin somut kültürel miras unsurlarının envanteri çıkarılmalı ve bu envanter bir yazılı kaynak şeklinde internet aracılığı ile basın, medya ve sosyal ağlarda paylaşımına açılmalıdır. Ayrıca tanıtıcı internet sayfasındaki ziyaretçi defteri ile ziyaretçilerin görüşleri ve önerileri takip edilmeli ve dikkate alınmalıdır.
- Araç ilçesinde, Araç Kaymakamlığı veya Araç Belediyesi uhdesinde, Turizm Tanıtım Ofisi açılmalıdır.
- Araç ilçesini, doğal güzelliklerini ve kültürel miras unsurlarını tanıtıcı broşürler hazırlanmalı, seyahat acentaları ve tur rehberleri ile iletişime geçilmelidir.
- Kastamonu il merkezi, Karabük il merkezi ve çevre il merkezlerinde bulunan reklam panolarında Araç ilçesini tanıtıcı reklam afişleri sergilenmelidir.
- Araç İlçesinde Halk Eğitim Merkezi tarafından bölgede bulunan somut kültürel miras unsurlarının korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması konulu kurslar açılmalı, seminerler düzenlenmelidir. Araç halkının koruma konusundaki bilinç

düzeıı artırılarak korumaya sahip çıkması sağlanmalıdır.

- Araç ilçesinde koruma altında bulunan konaklardan/evlerden bazıları, kültürel yaşamın sergilenmesi amacı ile gerekli restorasyonların ardından ziyarete açılmalıdır. Uygun olanlar yiyecek sektörüne uygun bir işletme haline dönüştürülebilir.
- Araç ilçesinde gerçekleştirilen festivallerde, gelen misafirler için bölgede bulunan somut kültürel miras unsurlarının bulunduğu alanlara geziler düzenlenmelidir.
- Araç ilçesi ile UNESCO listesinde yer alan turizm kenti Safranbolu ilçesi arası yaklaşık 45 dakikadır. Tur acenteleri ile görüşmeler sağlanarak gezi rotalarına Safranbolu'dan sonra Araç ilçesinin de eklenmesi sağlanmalıdır.
- Araç ilçesinde bulunan tarihi konaklar/evler, turistlere ev sahipliği yapacak konaklama alanlarına dönüştürülebilir. Diğer bir ifade ile söz konusu konaklardan/evlerden en azından 1 tanesinin, Kastamonu Valiliği Köylere Hizmet Götürme Birliği ile işbirliğine gidilip, kültürel miras unsurlarının ve değerlerinin sunulduğu bir etnografya müzesine/gezi evine dönüştürülmesi girişimde bulunulmalıdır.
- Araç ilçesinde yürüyüş rotaları oluşturulmalı, yönlendirme levhaları yerleştirilmeli, rota üzerinde bulunan somut kültürel miras unsurlarının tanıtımı sağlanmalıdır.
- Kastamonu niversitesi, uhdesinde bulunan öğrenciler ile Araç ilçesine kültürel geziler düzenlemelidir.

Yukarıda belirtilen öneriler dikkate alınarak Araç ilçesi somut kültürel miraslarını korumak ve turizme kazandırmak için yerel yönetimler, ilgili kurum ve kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları ve Kastamonu niversitesi zerine düşen görevleri yerine getirme konusunda daha da istekli olmalıdır. Ayrıca bu çalışmada elde edilen bulgu ve öneriler, daha sonra yapılacak ilgili çalışmalara kaynak oluşturacaktır.

KAYNAKÇA

- AHUNBAY, Z. (2007). Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon. İstanbul: YEM Yayınları.
- AHUNBAY, Z. (2019). Kültür Mirasını Koruma İlke ve Teknikleri, Yem Yayınları, İstanbul.
- AKÇA, S. (2017). “Kültürel Miras Yönetimi; İstanbul Tarihi Yarımada Örneği Değerlendirme ve Öneriler”, İdealkent Dergisi, S.22(8), ss.577-596.
- AKGÜL, O. (2003). Turistik Ürün Çeşitlendirmesi Kapsamında Kültür Turizmi, Aphrodisias-Geyre Örneği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- AKKUZU, E., Ünal, S. & Evcin, Ö. (2015). Yükseköğretim Kurumlarında Yaban Hayatı Eğitimi, Önemi ve Karşılaşılan Sorunlar. Türkiye Ormancılık Dergisi, 16(1), 82-85.
- AKMAN, E. ve CALAY, P., Kastamonu İli Araç İlçesi’ndeki Adak Yerleri Ve Bu Yerler İle İlgili İnanışlar, 60-75, http://turkoloji.cu.edu.tr/pdf/kastamonu_ili.pdf, Erişim Tarihi: 05.01.2023.
- AKMEŞE, H., ATAMAN, D. ve ARAS, S., “Somut Kültürel Mirasın Turizm Açısından Değerlendirilmesi: Mardin İli Örneği”, *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 5(29): 3598-3607 (2018).
- AKOĞLAN Kozak, M. ve Bahçe, S. (2009). *Özel İlgi Turizmi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- AKSOY, A. ve Enlil, Z. (2012). Kültürel Miras Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar. (Ed. Aksoy, A. ve Ünsal, D.). Kültürel Miras Yönetimi. (1. Basım). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 2-29.
- AKSOY, A. ve ÜNSAL, D., Kültürel Miras Yönetimi”, *Anadolu Üniversitesi Yayınları*. Eskişehir (2012).
- ALİAĞAOĞLU, A.. “Sosyo-kültürel Miras Turizmi ve Türkiye’den Örnekler”. Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Coğrafi Bilimler Dergisi 2 (2): 50-64.
- AŞILIOĞLU, F. & Memlük, Y. (2010). Frig Vadisi Kültür Mirası Alanlarının Belirlenmesi ve Değerlendirilmesi. Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi, 2 (2), 185- 197.
- AYDIN, İ., “Açıklamalı Turizm Terimleri Sözlüğü”, *Coşkun Matbaası*. Aydın (1990).
- AYDIN, K., Somut Olmayan Kültürel Mirasın Turizm Alanında Değerlendirilmesi: Karabük-Ovacık İlçesi Örneği, Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. (2022).

- BASAT, E. M., “Somut ve Somut Olmayan Kültürel Mirası Birlikte Koruyabilmek”, *Milli Folklor*, 25(100): 61-71 (2013).
- BERNARD, M. and JOKILEHTO J. (1998). Management Guidelines for World Cultural Heritage Sites, 2. baskı, ICCROM, Roma.
- BIGIO, A. G., M. Catalina Ochoa ve R. Amirtahmasebi (2014), Climate-Resilient, Climate Friendly World Heritage Cities, World Bank Group, USA, 2014
- CAN, M., “Kültürel Miras ve Müzecilik. Çalışma Raporu”. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2009).
- ÇENGELCİ, T. (2012). Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Somut Olmayan Kültürel Mirasın Yeri. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25 (1), 185-203.
- ÇİÇEK, D. (2013). Kültür Turizmi, S. Bahçe içinde, *Alternatif Turizm* (s. 100-127), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- DOĞAN, Hasan Zafer. Turizmin Sosyo-Kültürel Temelleri. Ankara:Detay Yayıncılık, 2004.
- DOĞANER, Suna. Türkiye Turizm Coğrafyası. İstanbul: Çantay Kitabevi, 2001. _____, 2003, “Miras Turizminin Coğrafi Kaynakları ve Korunması”. Coğrafi Çevre ve Koruma ve Turizm Sempozyumu (16-18 Nisan 2003) Bildiriler Kitabı, İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları, 1-8.
- DUMAN, F. (2020). Turizmin Kültürel Miras Üzerindeki Etkileri, M. Gümüş ve S. E. Dilek içinde, *Kültürel Miras ve Turizm: Disiplinlerarası Yaklaşım* (s. 23-33), Ankara: Detay Yayıncılık.
- EMEKLİ, G., “Kültür Mirasının Turizm Aracılığı ile Değerlendirilmesi: Kültürel Turizm ve İzmir”, *Kültür Turizmi Çalıştayı İzmir Kalkınma Ajansı-Buca Belediyesi Buca İlçesinin Ekoturizm ve Kültür Turizmi Sektör Analizi Projesi*, 8 Şubat 2012, Buca (2012).
- HALİFEOĞLU, F. Meral, TOPRAK, Z. F. ve KAVAK, O. “Architectural and Hydrological Features of the Historical Basalt Bridges in Diyarbakır Turkey”. 16. International Multidisciplinary Scincetific Geoconference ‘Scince and Technologies Geology, Exploration and Mining Conference Proceedings’. 1/3 28 Haziran- 6 Temmuz 2016:51-62, Bulgaristan.
- HARKIN, Michael (1995), “*Modernist Anthropology and Tourism of The Authentic*”, *Annals of Tourism Research*, S.22(3), ss.650-670.
- HAYTA, A. B. (2009). Sürdürülebilir Tüketim Davranışının Kazanılmasında Tüketici Eğitiminin Rolü. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(3), 143-151.
- ITO, Nabuo: “Intangible Cultural Heritage Involved in Tangible Cultural Heritage”, https://pdfs.semanticscholar.org/37ae/5586f1427a5e65d3f2f5c12a79881f5d0772.pdf?_ga=2.219524637.542638512.1584743564-1586173870.1584743564, (21/ 03/ 2020).

- İSMEP Rehber Kitaplar. “Kültürel Mirasın Korunması”, İstanbul. (2014).
- KARPUZ, Haçim (1990), “Eski Eser ve Anıtların Korunmasında Halkın Eğitimi”, Ankara Üniversitesi Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi Dergisi, S.34(1-2), ss.405-408.
- KASTAMONU ORMAN BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ, (2014), “Sayısal Veriler ve Araç, İğdir ve İhsangazi Orman Amenajman Planları”.
- KASTAMONU ORMAN BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ, “Sayısal Veriler ve Araç, İğdir ve İhsangazi Orman Amenajman Planları”. (2014).
- KASTAMONU ORMAN BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ, K. H. G. (1993). “Kastamonu ili Arazi Varlığı”. *Kastamonu İl Raporu*, (37).
- KHAKZAD, S., PIETERS, M. and VAN BALEN, K.. “Coastal Cultural Heritage: A Resource to be Included in Integrated Coastal Zone Management”, *Ocean & Coastal Management*, 118: 110-128 (2015).
- KİPER, P. (2004). Küreselleşme Sürecinde Kentlerimize Giren Yeni Tüketim Mekânları ve Yitirilen Kent Kimlikleri. *Planlama*, 4, 14-18.
- KİPER, P., “Küreselleşme Sürecinde Kentlerin Tarihsel-Kültürel Değerlerinin Korunması, Türkiye Bodrum Örneği”, *Sosyal Araştırmalar Vakfı*, İstanbul (2006).
- KİPER, A., U. T. ve KİPER, T. (2006). Turizmin Kültürel Miras Üzerine Etkileri: Beypazarı/Ankara Örneğinde Yerel Halkın Farkındalığı. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 3(3), 305-314.
- KOZAK, Nazmi ve diğer. Genel Turizm (İlkeler Kavramlar). Ankara: Detay Yayıncılık, 2006b.
- KÖY HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, Kastamonu İli Arazi Varlığı, Kastamonu İl Raporu, No:37, Ankara. (1993),
- KUZKA, Araç İlçe Analizi. (2013),
- MADEN TEKNİK VE ARAMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, 1:100 000 Ölçekli Türkiye Jeoloji Haritaları, No:146 Çankırı G30 Paftası, Jeoloji Etütleri Dairesi Yay. Ankara. (2011),
- MADEN TETKİK ARAMA MÜDÜRLÜĞÜ, “1/100.000 Ölçekli Jeoloji Haritası F-29, F-30, F-31, G-30 Paftaları ve Raporu”. (2002),
- Mercin, L. (2003), Kültür ve Sanat Değerlerinin Yaşatılmasında Müzelerin Rolü, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(6), 106-114.
- Meydan Uygur, S. ve Baykan, E. (2007). Kültür Turizmi ve Turizmin Kültürel Varlıklar Üzerindeki Etkileri, *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 30-49.
- MOURATO, S. ve MAZZANTI, M. (2002). Economic Valuation Of Cultural Heritage: Evidence And Prospects, Ğn Marta De La Torre (Ed.), *Assessing The Values Of Cultural Heritage*. Los Angeles: The Getty Conservation Institute.

- NURYANTI, W., “Heritage and Postmodern Tourism”, *Annals of Tourism Research*, 23(2): 249-260 (1996).
- OĞUZ, Ö., ÖZAY, Y. ve PULAT, T., “UNESCO (17 Ekim 2003) Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi”. (Çev. M. Öcal Oğuz, Yeliz Özay ve Pulat Tacar) *Milli Folklor* 65 (Bahar 2005): 163-171.
- OKUYUCU, A. ve SOMUNCU, M., “Kültürel Mirasın Korunması ve Turizm Amaçlı Kullanılmasında Yerel Halkın Algı ve Tutumlarının Belirlenmesi: Osmaneli İlçe Merkezi Örneği”, *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, 4(1): 37-51 (2012).
- ÖRÜCÜ, M. Ç. (2015). Sürdürülebilir Eğitimde Yükseköğretimin ve Psikolojik Danışman Eğitiminin Rolü ve Önemi. *Ekev Akademi Dergisi*, (63), 231-242.
- ÖZGÜÇ, N. (2003). *Turizm Coğrafyası Özellikler ve Bölgeler*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- RATANAKOMUT, S. (2006). Community Awareness And Cultural Tourism Sustainability. In APEC Study Center Consortium Conference. Ho Chi Minh City, Viet Nam.
- RICHARDS, G., “The Development of Cultural Tourism in Europe”, *Cultural Attractions and European Tourism*, In Greg Richards, p. 3-30, *CABI Publishing*, UK (2001).
- RODZİ, N. I. M., ZAKİ, S. A. ve SUBLİ, S. M. H. S. (2013). Between Tourism and Intangible Cultural Heritage. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 85, 411-420.
- RUKANCI, Fatih (2018), “Kültürel Mirasın Gelecek Kuşaklara Aktarılması ve Tanıtımında Yazma Eser Kütüphaneciliği”, *Erdem Dergisi*, S.74, ss.99-116.
- SARICI, G. ve USTAOĞLU, B., (2015), Araç’ın (Kastamonu) Fiziki Coğrafya Özelliklerinin Coğrafi Bilgi Sistemleri ile Analizi, *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 1(1): 129-151.
- SHANKAR, B. ve SWAMY, C. (2013). Creating Awareness For Heritage Conservation İn The City Of Mysore: İssues And Policies. *International Journal Of Modern Engineering Research (IJMER)*, 3(2): 698-703.
- ŞAHİN, A. D. (2013). Kültürel Miras Alanlarının Dönüşümünde Yeni Bir Yaklaşım: Yel Değirmeni Örneği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul.
- Soykan, F., Doğal Çevre ve Kırsal Kültürle Bütünleşen Bir Turizm Türü: Kırsal Turizm”. *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi* 10 (Mart/Haziran): 67-75.
- TURAN, O., “Selçuklular Zamanında Türkiye”, *Boğaziçi Yayınları*, 3. Baskı, İstanbul. (1993).
- UNESCO, Dünya Kültürel Ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi.

- UNESCO (2003). Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi, 17 Ekim 2003, Erişim adresi; <https://ich.unesco.org/doc/src/00009-TR-PDF.pdf>
- UNESCO World Heritage Centre, (2019). Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention; WHC.19/01; UNESCO: Paris, France, 2019. Available online: <https://whc.unesco.org/en/guidelines/>Erişim Tarihi: 28 Mart 2023).
- USLU, A. ve KİPER, T. “Turizmin Kültürel Miras Üzerine Etkileri: Beypazarı/Ankara Örneğinde Yerel Halkın Farkındalığı”. Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi 3 (3): 305-314.
- UYYSAL, K. (2018). Kültürel Mirasın Turizm Amaçlı Kullanılmasında Yerel Halkın Algı ve Tutumlarının Belirlenmesi: İznik Örneği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- ÜNSAL, D. ve PULHAN, G. (2012). Türkiye’de Kültürel Mirasın Anlamı ve Yönetimi. (Ed. Aksoy, A. ve Ünsal, D.). Kültürel Miras Yönetimi. (1. Basım). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 30-65.
- YANG, H.C., LİN, L.H. ve HAN, C. C. (2010). Analysis of International Tourist Arrivals in China: The Role of World Heritage Sites, *Tourism Management*, 31(6), 827-837.
- YAŞAR, F., “Her Yönüyle Araç”, 2.Baskı, İstanbul. (1990).

İnternet Kaynakçası

- URL-1. UNESCO, (2022). <https://ich.unesco.org/en/lists> Erişim tarihi: 14.09.2023
- URL-2. UNESCO, (2022). <https://www.unesco.org.tr/Pages/126/123/UNESCO-%C4%B0nsan%C4%B1%C4%9F%C4%B1n-Somut-Olmayan-K%C3%BClt%C3%BCrel-Miras%C4%B1-Temsil%C3%AE-Listesi> Erişim Tarihi: 18.02.2023
- URL-3. <https://37haber.com/kastamonu-arac-gezilecek-yerler/> Erişim Tarihi: 18.02.2023
- URL-4. Kastamonu Bağımsız e-Gazete, sayı: 4.09.2023 <https://www.kastamonugazetesi.com.tr/kahintepe-sorularina-bakanliktan-cevap/> Erişim tarihi: 14.09.2023
- URL-5. Alantor, Özgür (2017). "Kahin Tepe'de Karadeniz'in ilk taş atölyesine rastlandı". Anadolu Ajansı. 14 Kasım 2018 tarihinde, <https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/kahin-tepede-karadenizin-ilk-tas-atolyesine-rastlandi/1287582> kaynağından arşivlendi. Erişim tarihi: 3 Ocak 2021.
- URL-6. Alantor, Özgür (2020). "Kastamonu'da Kahin Tepe kazısında eski döneme ait tapınak bulundu". Anadolu Ajansı. 7 Ekim 2020 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/kastamonuda-kahin-tepe-kazisinda-eski->

[doneme-ait-tapinak-bulundu/1986256](#) kaynağından arşivlendi. Erişim tarihi: 3 Ocak 2021.

URL-7. <https://kulturenvanteri.com/tr/yer/arak-tarihi-hamami/#16/41.238532/33.321813> Erişim tarihi: 14.09.2023).

URL-8. Tarihi Evler <http://www.arac.gov.tr/koruma-altindaki-kultur-varliklarimiz> Erişim Tarihi: 14.09.2023

Görüşme Yapılan Kaynak Kişiler:

Şaziye ÇELİK, Ev Hanımı, Aşağıçobanözü Köyü

Ekrem YOLDAŞ, Emekli Aşağı Güney Köyü

Mustafa ŞEN, Emekli, Alınören Köyü

Mutafa ÖZGÜN, Emekli, Bahçecik Köyü

Kadir HOŞAF, Muhtar, Avlacık Köyü, Karandı Köyü

Şenel SARIŞEN, Muhtar, Çaykaşı Köyü

Kâmil GENÇ, Muhtar, Saltuklu Köyü

Halil CENGİZ, Dereçatı Köyü

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Uluslararası imzalanmış sözleşme ve tüzükler tablosu	24
Tablo 2: Araç ilçesi somut kültürel miras listesi	39

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1: Arslantaş kaya mezarının uzaktan görünüşü ve giriş kısmı.....	41
Resim 2: Aşağı güney kaya mezarları giriş kısmı (yaşar, 1990:67)	42
Resim 3: Aşağı güney kaya mezarları giriş kısmı (2023)	42
Resim 4: Aşağı güney kaya mezarı mezar odası.....	43
Resim 5: Aşağı güney kaya mezarı ölü çukuru.....	43
Resim 6: Merdivenli kaya mezarı girişine çıkan basamaklar	44
Resim 7: Merdivenli kaya mezarı giriş kapısı.....	44
Resim 8: Merdivenli kaya mezarı ölü çukuru	45
Resim 9: Merdivenli kaya mezarı üzerinde havan biçimindeki oyuk.....	45
Resim 10: Merdivenli kaya mezarı üzerindeki koltuk benzeri yapı	45
Resim 11: Merdivenli kaya mezarı definecilerin talan ettiği bölge	46
Resim 12: Kadınca köyü kaya mezarı.....	47
Resim 13: Sofçular köyü kaya mezarı	48
Resim 14: Pınarbaşı kaya mezarı giriş kısmı	49
Resim 15: Pınarbaşı kaya mezarının iç görünümü.....	49
Resim 16: Sipahiler Köyü Gavur evi alt kat ön kısım dış görünümü	50
Resim 17: Sipahiler köyü gavur evi alt kat giriş kısmı	51
Resim 18: Sipahiler Köyü gavur evi alt kat arka kısım dış görünümü	51
Resim 19: Sipahiler köyü gavur evi alt kat iç görünümü.....	52
Resim 20: Sipahiler köyü gavur üst kat dış görünüm	52
Resim 21: Sipahiler köyü gavur evi üst kat giriş kısmı	53
Resim 22: Sipahiler köyü gavur evi üst kat iç görünüm	53
Resim 23: İnek tepesi mezarı iç görünüm.....	54
Resim 24: İnciğez inkaya kaya mezarı dış ön görünüm	55
Resim 25: İnciğez inkaya kaya mezarı arka dış görünüm.....	55
Resim 26: İnciğez inkaya kaya mezarı iç görünüm	56
Resim 27: Kâhin tepe antik yerleşkesi	57
Resim 28: Kâhin tepe bir çeşit atölye	57
Resim 29: Araç barajı altında kâhin tepe antik yerleşkesi	58

Resim 30: Dırvana (alakaya) köyü.....	58
Resim 31: Dırvana (alakaya) örencik harabesinden çıkan taş	59
Resim 32: Aşağı güney harabelerine ait kesme taşlar.....	59
Resim 33: Araç kalesi	61
Resim 34: Araç kalesi surları	61
Resim 35: Asar kalesi.....	62
Resim 36: Asar kalesi üzerinde asartepe yangın gözetleme kulesi.....	63
Resim 37: Asar kalesi surları	63
Resim 38: Asar kalesi gözetleme kulesi ve görkemli manzarası	64
Resim 39: Asar kalesi sonradan açılan giriş yeri ve surlar	64
Resim 40: Andras kalesi.....	66
Resim 41: Karabüzey kalesi duvar kalıntıları ve ön kısımda kuruçay yatağı.....	67
Resim 42: Aşağıçobanözü köyü kale civarındaki kesme taşlar	67
Resim 43: Kötürüm beyazıd camii (1990) / (2023)	68
Resim 44: Kötürüm beyazıd camii giriş kapısı	69
Resim 45: Kötürüm beyazıd camii kapısındaki kitabe	69
Resim 46: Kötürüm beyazıd camii şadırvanı	69
Resim 47: Tatlıca (süzey) camii dış görünüm.....	70
Resim 48: Tatlıca (süzey) camii batı cephesi revak alanı	71
Resim 49: Tatlıca (süzey) camii cümle kapısı	71
Resim 50: Tatlıca (süzey) camii iç görünüm	71
Resim 51: Tatlıca camii minberi (1990) / (2023).....	72
Resim 52: Karandı köyü camii.....	72
Resim 53: Karandı köyü camii iç görünüm	73
Resim 54: Veznedar camii (1990) / (2023).....	73
Resim 55: Veznedar camii giriş kapısı ve üzerindeki kitabenin okunuşu	74
Resim 56: Veznedar camii minberi (1990) / (2023)	74
Resim 57: Cidalcı ahmet camii	75
Resim 58: Cidalcı ahmet camii minberi.....	75
Resim 59: Cidalcı ahmet camii iç görünüm.....	76
Resim 60: Cidalcı ahmet camii kapı üzerindeki kitabe.....	76
Resim 61: Kümbet camii avlusu	77
Resim 62: Kümbet camii kalıntıları	77

Resim 63: Melikgazi türbesi	78
Resim 64: Melikgazi türbesi	79
Resim 65: Abdal paşa türbesi.....	79
Resim 66: Abdal paşa türbesi.....	80
Resim 67: Erenler türbesi.....	81
Resim 68: Erenler türbesi iç görünüm	81
Resim 69: Tellikoz türbesi	82
Resim 70: Hamamın restorasyon öncesi ve sonrası durumu	82
Resim 71: Araç hamamı (2023)	83
Resim 72: Akıncılar köyü çeşmesi.....	83
Resim 73: Eski hükümet konağı (yapım yılı: 1926)	85
Resim 74: Halime karaca evi (yapım yılı: 1920)	85
Resim 75: Osman ertaş ve müşterekleri evi (yapım yılı: 1905).....	86
Resim 76: Mehmet SÖZEN ve müşterekleri evi (yapım yılı: 1920)	86
Resim 77: Basri ÖZBEK evi (yapım yılı: 1920).....	87
Resim 78: Ahmet ve Nihat MAT evi (yapım yılı: 1920).....	87
Resim 79: Hacer KALBURCU evi (yapım yılı: 1950).....	88
Resim 80: Emine, Hüseyin, İhsan, Nebiye, Emin Sönmez ve Özden Kütükçü evi (yapım yılı: 1920)	88
Resim 81: Serdar ÖNAL evi (yapım yılı: 1922).....	89
Resim 82: Şahine SAVAŞÇI evi (yapım yılı: 1920)	89
Resim 83: Mehmet SAVAŞÇI ve müşterekleri evi (yapım yılı: 1954)	90
Resim 84: Mehmet Lütfü SAVAŞ ve Naciye SARIKAYA evi (yapım yılı: 1920)	90
Resim 85: Hüseyin ve Ali UYANIK evi (yapım yılı: 1964)	91
Resim 86: Şükrü CENGİZ evi ve dibek taşı (yapım yılı: 1960).....	91
Resim 87: Harp müzesi	92
Resim 88: Görkemli lahit	93
Resim 89: Gıcırık suyu hamamları	93
Resim 90: Şehitlik anıtı.....	93

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Araç ilçesi lokasyon haritası.....	30
---	----

ÖZGEÇMİŞ

Zafer CENGİZ, 1998 yılında Gazi Üniversitesi Kastamonu Eğitim Fakültesi İlköğretim Matematik Öğretmenliği Bölümü'nde öğrenimine başlayıp 2002 yılında mezun oldu. 2002 yılında Karabük ili Yenice ilçesinde öğretmen olarak göreve başladı. Karabük Fevzi Çakmak Ortaokulu, Safranbolu Emek Ortaokulu'nda Matematik öğretmeni olarak görev yaptıktan sonra, 2020 yılında Safranbolu Ünsal Tülbentçi Ortaokulu'na müdür yardımcısı olarak atandı. Çeşitli Avrupa Birliği Comenius Projelerinde görev aldı. Safranbolu Kaymakamlığı ve Millî Eğitim Bakanlığı'ndan olmak üzere Başarı ve Üstün Başarı belgeleri aldı. Halen Safranbolu Ünsal Tülbentçi Ortaokulunda idareci olarak görev yapmaktadır.

Evli ve iki çocuk sahibidir.